

Zatwierdził:

~~WICEPRZEDSIĘDZIEC~~
Wiceprzewodniczący
w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Błażej Poboży

07 LIP. 2023

Sprawozdanie za rok 2022 z realizacji
Programu integracji społecznej i obywatelskiej
Romów w Polsce
na lata 2021-2030

Akceptowali:

ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Wyznań Religijnych
oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych
MSWiA

Andrzej Sosnowski 07.07.23 r.

Opracowała: dr M. Milewska

Warszawa, 2023

Informacje ogólne

Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030 (dalej: Program integracji) stanowi kontynuację działań podejmowanych w Polsce od 2001 r.¹ – Program ten został przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 190/2020 w dniu 21 grudnia 2020 r.

W dniu 7 października 2021 r. ogłoszono nabór wniosków do Programu integracji na 2022 r. na zadania z zakresu: edukacji, mieszkalnictwa i innowacyjnych projektów integracyjnych, z terminem składania wniosków do urzędów wojewódzkich upływającym 15 listopada 2021 r. Komisje Wojewódzkie, oceniające złożone wnioski zakończyły swoje prace do dnia 31 grudnia 2021 r., przekazując Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej: Minister SWiA) protokoły posiedzeń. W dniu 21 stycznia 2022 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej: Minister MSWiA) podjął decyzję o podziale dotacji celowych na rok 2022².

Z 341 terminowo złożonych wniosków dofinansowanie z cz. 83 budżetu państwa (rezerwa celowa pn. Środki na zadania w obszarze integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce) oraz z cz. 30 budżetu państwa (budżet ministra właściwego ds. oświaty i wychowania) otrzymało 245 zadań (tj. 71,8 % wszystkich złożonych terminowo wniosków). Ostatecznie zrealizowano 241 zadań, z tego 40 zadań edukacyjnych finansowanych z cz. 30 budżetu państwa. Spośród wszystkich zrealizowanych zadań aż 147 (61%) projektów zostało zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (dalej: jst), 94 zadania (39 %) - przez organizacje pozarządowe (dalej: NGO), w tym 73 (30,2% wszystkich zadań) - przez podmioty definiujące się jako romskie NGO. Przedstawiona poniżej struktura udziału Wnioskodawców zadań wskazuje na utrzymującą się tendencję w odniesieniu do podmiotów uczestniczących w Programie integracji. Wnioski do Programu integracji w 2021 r. złożyły 61 jst oraz 47 organizacji pozarządowych. Aż 147 zadań (69% wszystkich zadań poza mieszkalnictwem) było realizowanych przez jst, a pozostałe - przez organizacje pozarządowe, w tym przez organizacje romskie. Taki trend utrzymuje się od lat i wydaje się optymalny.

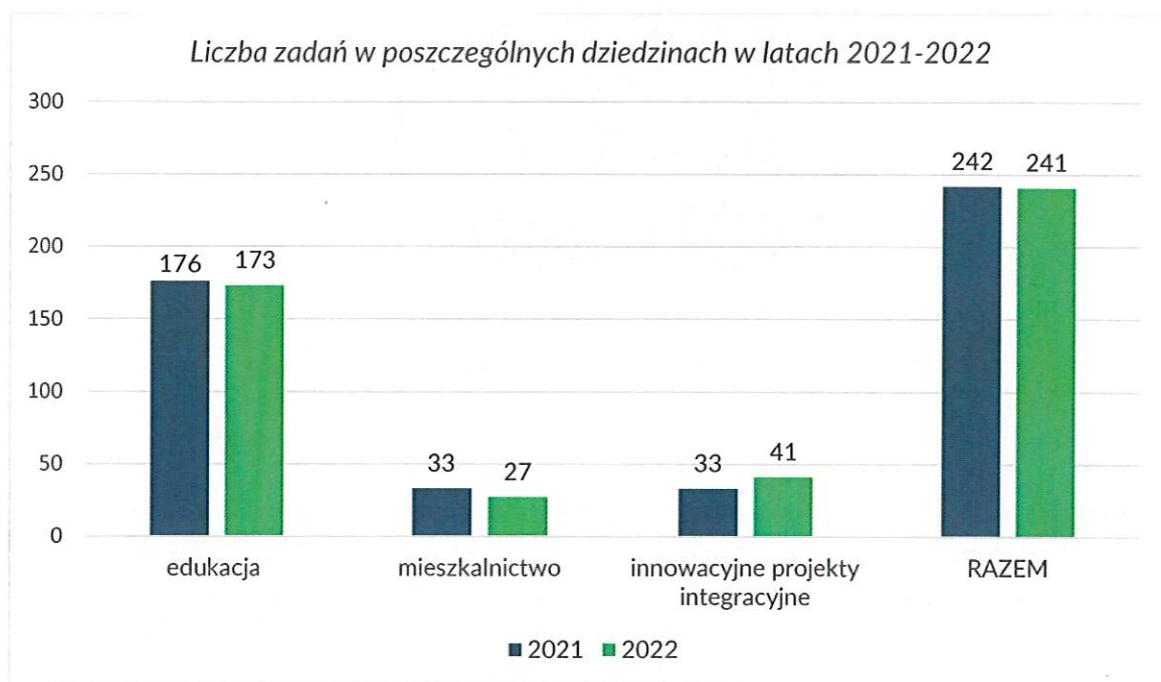
Rys. 1. Liczba zadań i struktura wykonawców - udział procentowy

dziedzina	Edukacja			Mieszkalnictwo			Innowacyjne projekty integracyjne			Razem		
	jst	NGO	w tym romskie	jst	NGO	w tym romskie	jst	NGO	w tym romskie	jst	NGO	w tym romskie
I. zadań	94	79	59	27			26	15	14	147	94	73
% zadań	54%	46%	75%	10%			63%	37%	93%	61%	39%	30%

¹ [Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2011-2003](#) , [Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004-2013](#) oraz [Program integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020](#)

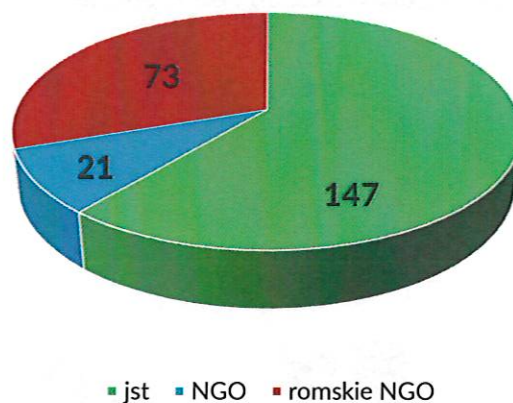
² [Wykaz dotacji celowych na realizację w 2022 r. zadań Programu integracji społecznej obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030](#)

Rys. 2. Liczba zadań w poszczególnych dziedzinach w latach 2021-2022

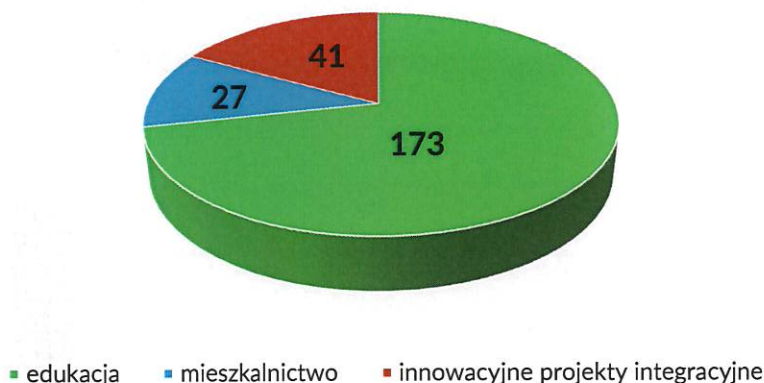
Rys. 3. Struktura wykonawców zadań Programu integracji w 2022 r.

Struktura wykonawców zadań w 2022 r.

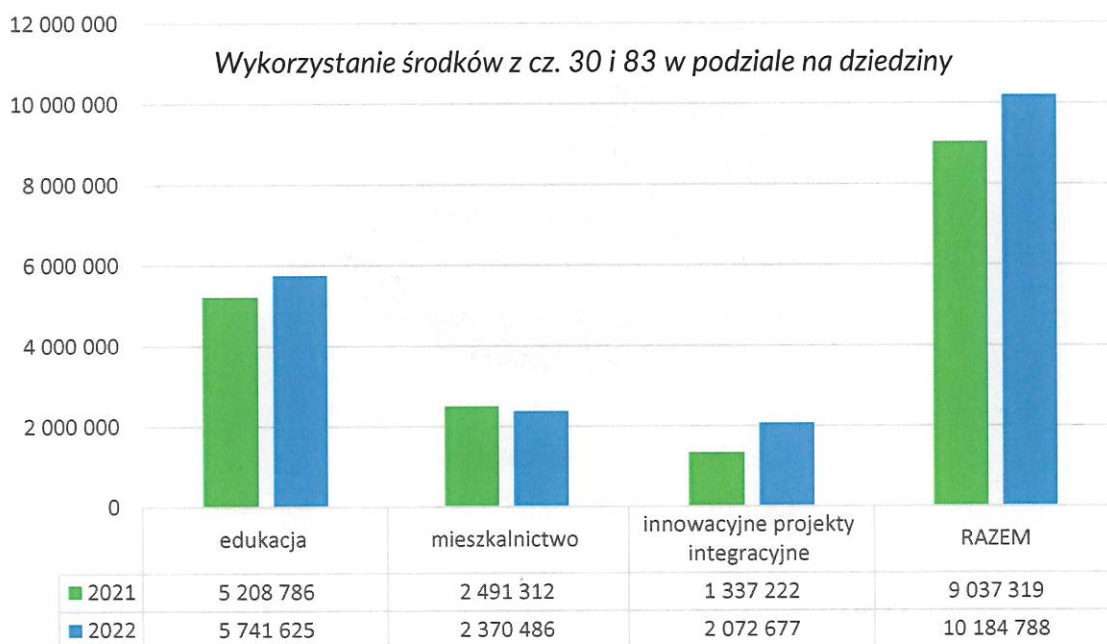
Rys. 4. Liczba zadań w poszczególnych dziedzinach

Liczba zadań w poszczególnych dziedzinach w 2022 r.

Jak w poprzednich edycjach *Programach integracji*, tak i w obecnym dokumencie, edukacja nadal pozostaje priorytetem: z tej dziedziny zrealizowano najwięcej zadań - **173** (tj. 72,7% wszystkich zadań) na łączną kwotę w wysokości **5 741 625,37** zł (tj. 56,3% środków). W dziedzinie *Mieszkalnictwo* – **27** zadań (tj. 11,2% wszystkich zadań) na kwotę: **2 370 485,77** zł (t.j. 23,2% środków). W dziedzinie *Innowacyjne projekty integracyjne* zrealizowano **41** zadań (tj. 17 % wszystkich zadań) na kwotę **2 072 677,13** zł (t.j. 20,3% środków). Razem we wszystkich obszarach (cz. 83 i 30 budżetu państwa): **10 184 788,27** zł.

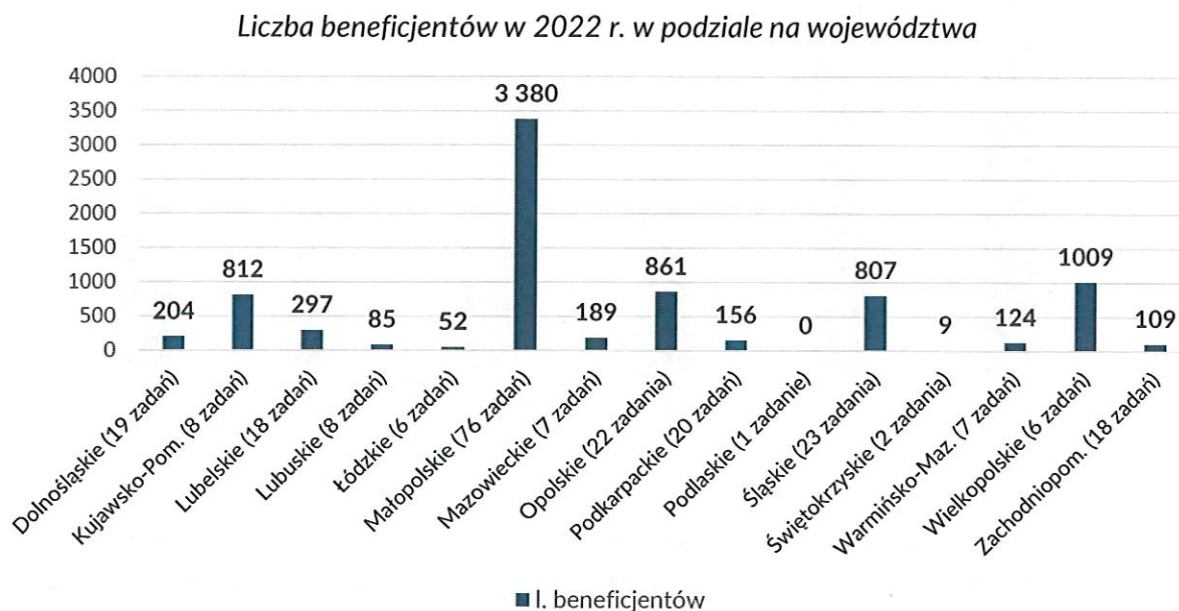
Rys. 5. Wykorzystanie środków z cz. 83 i 30 budżetu państwa w podziale na poszczególne dziedziny (2021-2022)

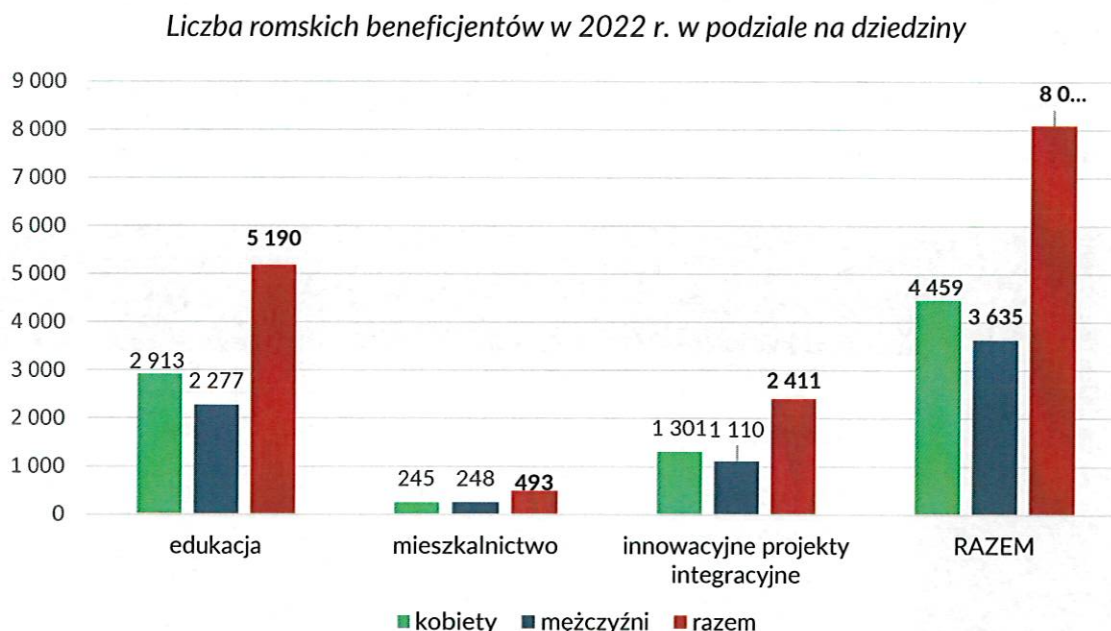
Łącznie działaniami we wszystkich dziedzinach objęto **8 094** Romów (w 2012 - **6 597**), z tego 4 459 kobiet i 3 635 mężczyzn. Działania z dziedziny *Edukacja* objęły największą liczbę osób: **5 190** Romów (w 2021- 4 694 osób), następnie działania z dziedziny *Innowacyjne projekty integracyjne*: **2 411** Romów (w 2021 r. - 1 360 os.), zaś **493** osoby (w 2021 - 553 os.) to romscy beneficjenci działań z dziedziny *Mieszkalnictwo*.

Łącznie działaniami *Programu integracji* w 2022 r. objęto **14 142** osób.

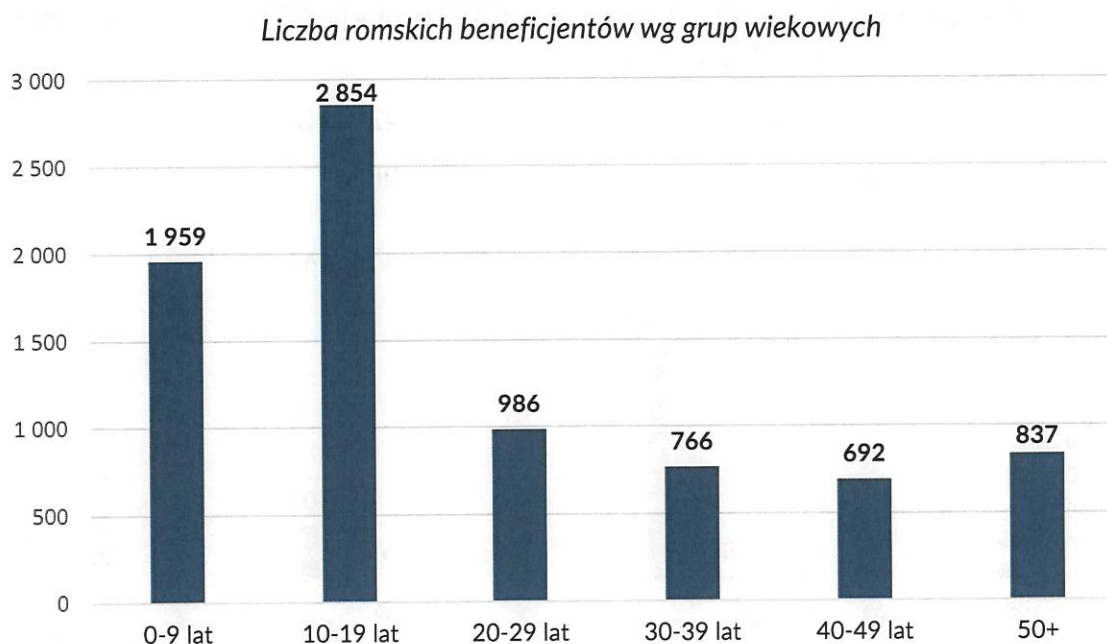
Rys. 6. Liczba romskich beneficjentów wszystkich zadań w podziale na województwa

Rys. 7. Liczba romskich beneficjentów zadań z dziedziny: Edukacja, Mieszkalnictwo, Innowacyjne projekty integracyjne

Rys. 8. Struktura wiekowa beneficjentów wszystkich zadań

Z powyższych danych wynika, że największą grupę beneficjentów działań *Programu integracji* w 2022 r., podobnie jak w roku ubiegłym, stanowią dzieci i młodzież w wieku szkolnym (10-19 lat), następnie najmłodsze dzieci (0-9 lat) – co jest pochodną największej liczby zadań z dziedziny edukacji.

Bardziej szczegółowe dane dotyczące grup wiekowych beneficjentów poszczególnych dziedzin interwencji zostały przedstawione w kolejnych częściach sprawozdania.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby beneficjentów z poszczególnych województw:

Rys. 9. Kwota dofinansowania, środki wykorzystane, liczba zadań i liczba beneficjentów w poszczególnych województwach w 2022 r.

województwo	kwota dofinansowania (cz. 83 i cz. 30)	kwota wykorzystana	liczba zadań	liczba beneficjentów romskich		
				K	M	razem
Dolnośląskie	1 073 534,00 zł	951 949,16 zł	19	108	96	204
Kujawsko-Pomorskie	124 850,00 zł	99 850,00 zł	8	464	348	812
Lubelskie	947 601,00 zł	873 340,47 zł	18	176	121	297
Lubuskie	315 968,00 zł	312 914,72 zł	8	47	38	85
Łódzkie	172 450,00 zł	167 081,61 zł	6	22	30	52
Małopolskie	4 085 218,00 zł	3 939 314,11 zł	76	1 888	1 492	3 380
Mazowieckie	298 100,00 zł	279 520,62 zł	7	96	93	189
Opolskie	620 520,00 zł	617 188,81 zł	22	470	391	861
Podkarpackie	371 300,00 zł	361 010,88 zł	20	75	81	156
Podlaskie	3 500,00 zł	3 500,00 zł	1	0	0	0

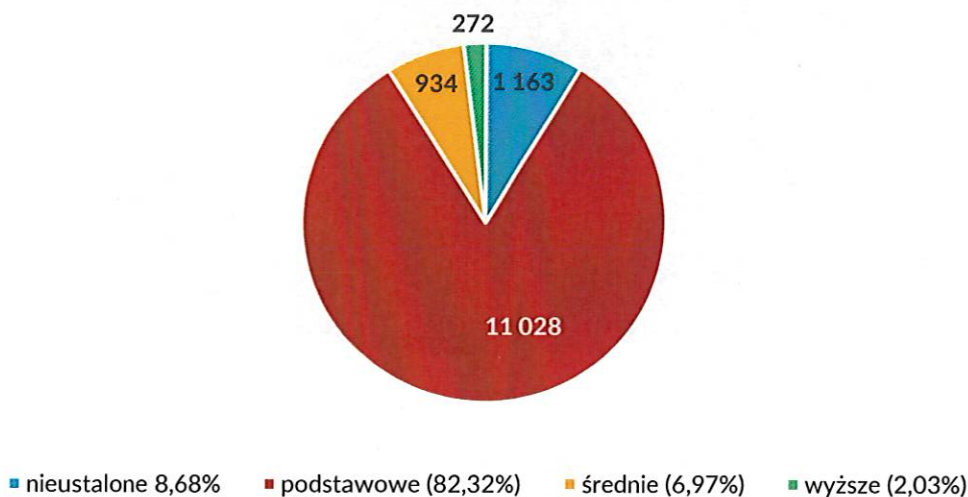
Pomorskie						
Śląskie	1 441 769,00 zł	1 379 432,24 zł	23	442	365	807
Świętokrzyskie	50 000,00 zł	50 000,00 zł	2	4	5	9
Warmińsko-Mazurskie	183 890,00 zł	182 695,54 zł	7	62	62	124
Wielkopolskie	152 700,00 zł	142 990,11 zł	6	530	479	1 009
Zachodniopomorskie	744 000,00 zł	824 000,00 zł	18	75	34	109
RAZEM	10 585 400,00 zł	10 184 788,27 zł	241	4 459	3 635	8 094

EDUKACJA

Dla zilustrowania kontekstu realizacji działań edukacyjnych *Programu integracji* należy przywołać dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. (dalej NSP'11), dotyczące wykształcenia Romów.

Rys. 10. Struktura wykształcenia Romów w Polsce - dane NSP' 11

Struktura wykształcenia Romów wg NSP'11 (pow. 13 roku życia)

Z uwagą należy oczekiwać wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r., które pozwolą ocenić, na ile prowadzone od 2001 r. działania Państwa na rzecz integracji społecznej i obywatelskiej Romów i wyrównania ich szans edukacyjnych przekładają się na poprawę poziomu wykształcenia³.

³ W czasie przygotowywania niniejszego sprawozdania wyniki NSP z 2021 r. nie były jeszcze opublikowane.

W ramach dziedziny interwencji *Edukacja* zrealizowano **173 zadania**, z tego: **133** (tj. **77%**) zadania sfinansowano ze środków rezerwy celowej (cz. 83 budżetu państwa) i **40** zadań (tj. **23%**) - ze środków ministra właściwego ds. oświaty i wychowania (cz. 30 budżetu państwa).

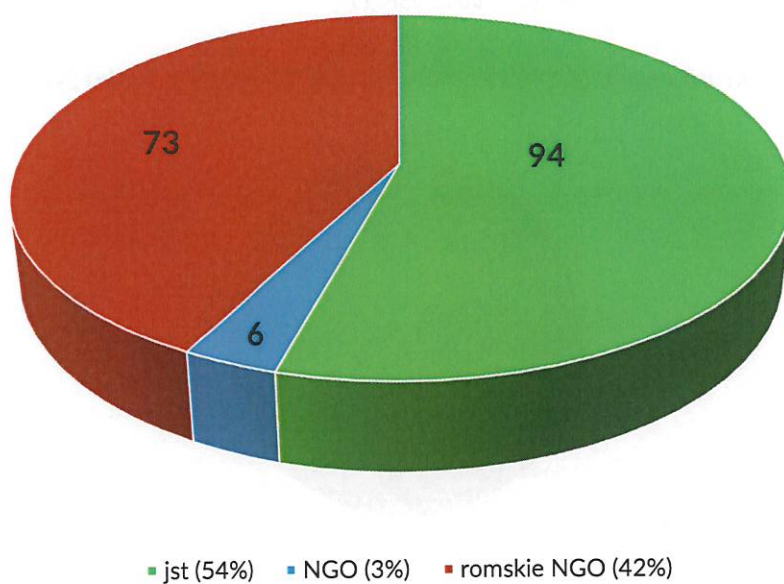
Rys. 11. Źródła finansowania działań z dziedziny *Edukacja*

Edukacja			
źródło finansowania	liczba zadań	% udział w liczbie zadań	wydatkowana kwota PLN
cz. 83	133	77%	5 055 069
cz. 30	40	23%	686 556
razem	173		5 741 625

Wykonawcami 94 zdań edukacyjnych (tj. 54 %) były jst, zaś organizacje pozarządowe zrealizowały 79 zadań (tj. 46%). Warto zauważyć, iż z 79 zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe aż 73 zadania (tj. 42 % wszystkich zadań) zrealizowały organizacje romskie.

Rys. 12. Struktura wykonawców zadań z dziedziny *Edukacja*

Struktura wykonawców zadań edukacyjnych

Rys. 13. Liczba zadań, beneficjentów i wysokość środków na edukację w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	EDUKACJA cz. 83 i cz. 30			JST		razem kwota cz. 83 i jst
	I. zadań	I. beneficjentów zadań	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	13	161	528 651,78 zł	8 680,21 zł	1,64%	537 331,99 zł
Kujawsko-pomorskie	7	780	87 850,00 zł	- zł	0,00%	87 850,00 zł
Lubelskie	15	264	556 401,39 zł	82 094,04 zł	14,75%	638 495,43 zł
Lubuskie	8	85	312 914,72 zł	- zł	0,00%	312 914,72 zł
Łódzkie	5	45	156 081,61 zł	- zł	0,00%	156 081,61 zł
Małopolskie	50	1530	1 944 951,93 zł	89 599,96 zł	4,61%	2 034 551,89 zł
Mazowieckie	6	59	264 520,62 zł	33 653,51 zł	12,72%	298 174,13 zł
Opolskie	17	774	366 188,81 zł	15 374,31 zł	4,20%	381 563,12 zł
Podkarpackie	19	152	311 010,88 zł	4 656,08 zł	1,50%	315 666,96 zł
Podlaskie	1	0	3 500,00 zł	- zł	0,00%	3 500,00 zł
Pomorskie		0	- zł		0,00%	- zł
Śląskie	18	699	638 563,52 zł	306 042,22 zł	47,93%	944 605,74 zł
Świętokrzyskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Warmińsko-Mazurskie	1	0	10 000,00 zł	1 500,00 zł	15,00%	11 500,00 zł
Wielkopolskie	3	592	104 990,11 zł	7 031,38 zł	6,70%	112 021,49 zł
Zachodniopomorskie	10	49	456 000,00 zł	- zł	0,00%	456 000,00 zł
RAZEM	173	5190	5 741 625,37 zł	548 631,71 zł		6 290 257,08 zł

Ogółem liczba beneficjentów zadań edukacyjnych wyniosła 5 190 osób (2 913 kobiet i 2 277 mężczyzn).

Wśród realizowanych zadań edukacyjnych należy wymienić, m.in.: wsparcie wychowania przedszkolnego, wyprawki dla uczniów szkół ponadpodstawowych, stypendia motywacyjne w niektórych jst, zajęcia wyrównawcze, wsparcie świetlic integracyjnych, preorientację zawodową (w tym kursy), edukację historyczną, konkursy edukacyjne, wycieczki, kolonie, publikacje, zatrudnienie asystentów edukacji romskiej (dalej: AER), konferencje, dofinansowanie kształcenia, zajęcia sportowe, działania związane z upamiętnianiem wydarzeń historycznych, zadania z zakresu promowania kultury romskiej, zajęcia dla dorosłych Romów.

Program integracji definiuje edukację szeroko, wskazując na możliwość realizacji zadań z zakresu edukacji, np.: edukacji historycznej, obywatelskiej, prozdrowotnej, edukacji dla bezpieczeństwa i prozdrowotnej.

Wychowanie przedszkolne

Tą formą działań wsparto 196 dzieci romskich (w 2021-146) dzieci w województwach: dolnośląskim – 26 przedszkolaków pochodzenia romskiego (w 2012 r. – 46), w małopolskim – 135 (w 2021 r. – 39), śląskim – 20 (w 2021 r. – 22), zachodniopomorskim – 10 (w 2021 r. – 17) oraz podkarpackim – 5 dzieci. W pozostałych województwach nie realizowano zadań z zakresu wychowania przedszkolnego.

Edukacja prozdrowotna

Beneficjenci działań o charakterze edukacji prozdrowotnej to **262** osoby pochodzenia romskiego, z tego najwięcej osób zamieszkuje województwa: śląskie (200 osób), małopolskie (39 osoby), zachodniopomorskie (13 osób) oraz lubelskie (10 osób).

Edukacja prozawodowa

Edukacją prozawodową objęto **67** osób: najwięcej w województwie mazowieckim (22 osoby), małopolskim (18 osób), kujawsko-pomorskim (12 osób) oraz zachodniopomorskim (9 osób) i lubelskim (6 osób).

Edukacja dla bezpieczeństwa

Zadania z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa nie cieszą się popularnością - skorzystało z nich zaledwie **35** osób (woj. małopolskie).

Rys. 14. Liczba zadań, struktura wykonawców i liczba beneficjentów zadań z dziedziny interwencji Edukacja

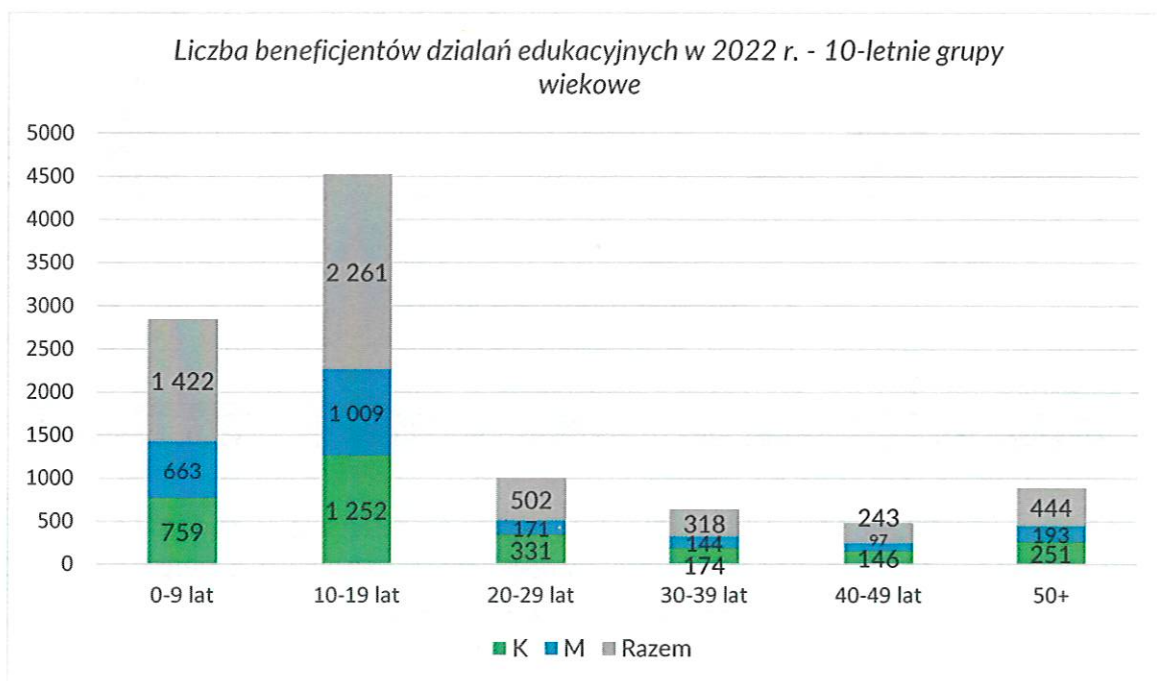
WOJEWÓDZTWO	EDUKACJA											I. beneficjentów
	I. zadań					wykonawcy						
	% cz. 83	% cz. 30	łącznie cz. 83 i cz. 30	cz. 83.	cz. 30	% zadań zrealizowanych przez jst	zadania zrealizowane przez jst	% zadań zrealizowanych przez NGO	zadania zrealizowane przez NGO	% zadań zrealizowanych przez romskie NGO	w tym romskie	
Dolnośląskie	84,62%	15,38%	13	11	2	61,54%	8	38,46%	5	23,08%	3	161
Kujawsko-Pomorskie	100,00%	0,00%	7	7	0	0,00%	0	100,00%	7	100,00%	7	780
Lubelskie	73,33%	26,67%	15	11	4	100,00%	15	0,00%	0	0,00%	0	264
Lubuskie	75,00%	25,00%	8	6	2	0,00%		0,00%		0,00%		85
Łódzkie	100,00%	0,00%	5	5	0	20,00%	1	80,00%	4	80,00%	4	45
Małopolskie	88,00%	12,00%	50	44	6	46,00%	23	54,00%	27	34,00%	17	1530
Mazowieckie	83,33%	16,67%	6	5	1	50,00%	3	50,00%	3	16,67%	1	59
Opolskie	76,47%	23,53%	17	13	4	47,06%	8	52,94%	9	41,18%	7	774
Podkarpackie	57,89%	42,11%	19	11	8	84,21%	16	15,79%	3	10,53%	2	152
Podlaskie	100,00%	0,00%	1	1	0	0,00%	0	100,00%	1	100,00%	1	0
Pomorskie												
Śląskie	61,11%	38,89%	18	11	7	94,44%	17	5,56%	1	0,00%	0	699
Świętokrzyskie	0,00%	0,00%	0	0	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0
Warmińsko-Mazurskie	0,00%	100,00%	1	0	1	100,00%	1	0,00%	0	0,00%	0	0
Wielkopolskie	50,00%	50,00%	3	1,5	1,5	66,67%	2	33,33%	1	33,33%	1	592
Zachodniopomorskie	70,00%	30,00%	10	7	3	0,00%	0	100,00%	10	100,00%	10	49
	76%	24%	173	133,5	39,5	54%	94	41%	71	31%	53	5190

Poniżej (rys. 15) przedstawiono liczbę beneficjentów działań edukacyjnych w podziale na 10-letnie grupy wiekowe. Dane wskazują, że wszystkie grupy wiekowe zostały objęte działaniami, jednak największą grupę beneficjentów, podobnie jak w ubiegłym roku, 2 261 osób – stanowią dzieci i młodzież między 10 a 19 rokiem życia (tj. 44 % beneficjentów działań). Drugą w kolejności – 1 422 osoby – stanowią dzieci do 9 roku życia (27 % beneficjentów). Kolejną - osoby w przedziale wiekowym między 20 a 29 rokiem życia to 502 osoby (10% beneficjentów), następnie osoby powyżej 50 roku życia – 444 osoby (9%). Grupa wiekowa 30-39 lat to 318 osób (6%), zaś 40-49 lat to 248 beneficjentów (5%). W porównaniu do ubiegłego roku uległ zmniejszeniu udział w zadaniach dorosłych Romów: od 19 roku życia – w 2021 r. wynosił 41 %, w 2022 r. – 30 %. Taka struktura wiekowa beneficjentów wypisuje się zarówno w priorytet

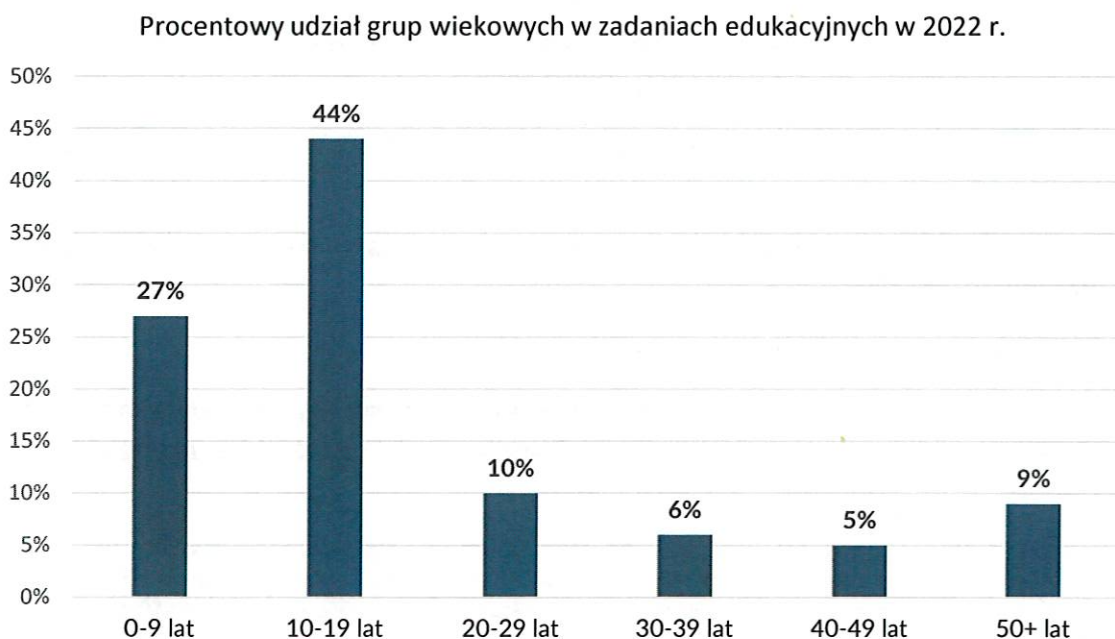
Programu integracji, jakim jest edukacja – beneficjenci to wyraźnie grupa uczniów – jak i we wskazanie dzieci i młodzieży romskiej jako szczególnych grup wsparcia, nie wykluczając z działań edukacyjnych również i dorosłych Romów.

Należy zauważyć, że kobiety stanowią bardziej aktywną niż mężczyźni część społeczności romskiej: na ogółem 5 190 beneficjentów działań edukacyjnych kobiety stanowiły 2 913 osób (tj. 56%), zaś mężczyźni – 2 277 osób (tj. 44%) .

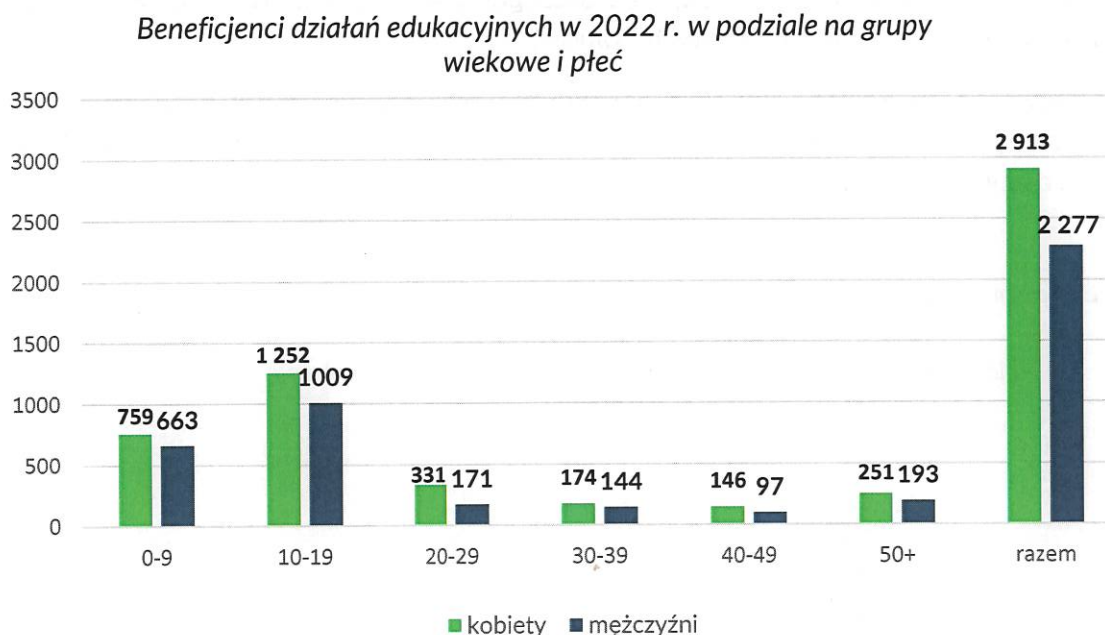
Rys. 15. Liczba beneficjentów działań edukacyjnych w podziale na 10-letnie grupy wiekowe

Rys. 16. Procentowy udział poszczególnych grup wiekowych w zadaniach edukacyjnych.

Rys. 17. Udział beneficjentów zadań edukacyjnych w podziale na płeć i grupy wiekowe

Analiza systemu stypendialnego Ministra SWiA dla studentów pochodzenia romskiego

W dniu 15 czerwca 2022 r. Minister SWiA ogłosił nabór na realizację zadania pn.: *Analiza systemu stypendialnego Ministra SWiA dla studentów pochodzenia romskiego*⁴. 5 sierpnia 2022 r. Minister SWiA zatwierdził wyniki postępowania konkursowego na realizację powyższego zadania, powierzając realizację Związkowi Romów Polskich⁵.

Z analizy tej płyną następujące wnioski:

- stypendium jest istotnym czynnikiem finansowym, wpływającym na decyzję o podjęciu/kontynuowaniu studiów,
- stypendium pełni rolę pozaekonomiczną (motywacyjną) – jest odbierane jako dowód zainteresowania ze strony Państwa sytuacją Romów,
- wysokość stypendiów nie uległa zmianie od wielu lat i obecnie, wg beneficjentów jest zbyt niska,
- część beneficjentów podkreśla, że comiesięczna wypłata środków byłaby bardziej optymalnym rozwiązaniem,
- zauważalny jest problem używania etnolektu romskiego,
- nie wszyscy stypendyści mają możliwość działania na rzecz swojego środowiska z uwagi na pobyt w miejscowości, w której nie ma znacznej społeczności romskiej lub nie działa romska

⁴<https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/informacja-o-sposobie-postepowania-przy-udzielaniu-dotacji-ze-srodkow-programu-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030-w-2022-r-na-zadanie-pn-analiza-systemu-stypendialnego-ministra-swia-dla-studentow-pochodzenia-romskiego>

⁵<https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/wykaz-dotacji-na-realizacje-zadania-pn-analiza-systemu-stypendialnego-ministra-swia-dla-studentow-pochodzenia-romskiego>

organizacja pozarządowa. Z tego względu wprowadzono dodatkowe kryterium zakładające pracę na rzecz środowiska lokalnego,

- wielu stypendystów zauważa, że stypendium – ułatwiając nabycie wykształcenia - przyczynia się do zmiany wizerunków Romów poprzez obecność młodych i wykształconych Romów na rynku pracy.

Widoczna pozostaje potrzeba monitorowania losów stypendystów na rynku pracy oraz potrzeba zorganizowania się stypendystów w pewną sieć (samorząd), będącą potencjalnym partnerem dla władz lokalnych w kreowaniu polityki na rzecz Romów. Co odróżnia tę grupę od innych studentów to zjawisko „nietypowej” ścieżki edukacji - wielu ze stypendystów decyduje się na podjęcie studiów po dłuższej przerwie w procesie edukacji, często posiadając już rodzinę. Niektórzy stypendyści podkreślają wsparcie ze strony członków rodziny dla procesu swojej edukacji, co wskazuje na powolną zmianę podejścia do edukacji w społecznościach romskich.

Liczba uczniów romskich ogółem w jst uczestniczących w Programie integracji w 2021 r. - szacunkowe dane z wniosków aplikacyjnych

Przedstawione poniżej dane dotyczące uczniów i studentów romskich zostały zawarte we wnioskach aplikacyjnych przez jst biorące udział w Programie integracji w poszczególnych województwach.

Rys. 18. Liczba uczniów romskich – dane z wniosków aplikacyjnych jst do Programu integracji na 2021-2023 r. dot. szacunkowej liczby uczniów pochodzenia romskiego na terenie jst

L. ucz. romskich - dane szacunkowe z wniosków aplikacyjnych jst do Programu Integracji 2021-2023															
województwo	2021				2022				2023				RAZEM '23		
	przedzsk	szk. pdst.	szk. średnie	studenci	RAZEM '21	przedzsk	szk. pdst.	szk. średnie	studenci	RAZEM '22	przedzsk	szk. pdst.		szk. średnie	studenci
DOLNOŚLĄSKIE	89	447	46	0	582	67	429	42	2	540	81	479	65	2	627
KUJAWSKO-POMORSKIE	3	56	10	1	70						3	49	8	2	62
LUBELSKIE	7	113	11	0	131	10	127	18	1	156	8	111	15	4	138
LUBUSKIE	3	18	3	3	27	7	26	7	3	43	13	48	6	3	70
ŁÓDZKIE	1	28	5	0	34	8	61	2	4	75	3	48	2	3	56
MAŁOPOLSKIE	103	498	77	12	690	104	486	87	9	686	87	455	50	5	597
MAZOWIECKIE	11	94	10	0	115	5	81	5	0	91	14	126	12	2	154
OPOLSKIE	36	131	12	1	180	22	104	6	3	135	24	119	16	3	162
PODKARPACKIE	14	73	15	1	103	13	69	13	1	96	9	47	7	1	64
PODLASKIE	2	33	0	0	35						3	24	0	0	27
POMORSKIE															
ŚLĄSKIE	43	275	38	1	357	38	300	45	1	384	53	304	54	2	413
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0	4	1	0	5	0	3	0	0	3					0
WARMINSKO-MAZURSKIE	2	46	12	0	60	5	66	8	0	79	3	61	4	0	68
WIELKOPOLSKIE	15	65	10	0	90	3	52	8	0	63	2	47	7	0	56
ZACHODNIOPOMORSKIE	15	86	18	3	122	12	75	13	2	102					0
RAZEM	344	1967	268	22	2601	294	1879	254	26	2453	303	1918	246	27	2494

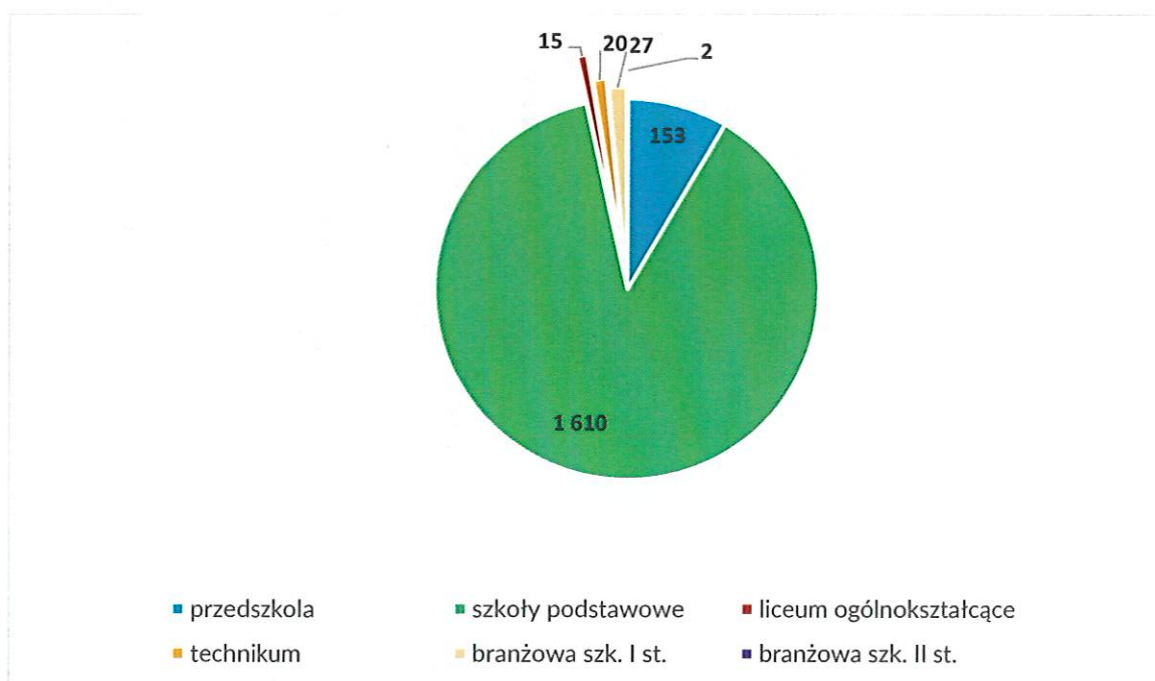
Rys. 19. Liczba uczniów romskich zgłaszanych do SIO w latach 2008-2019

	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23
Liczba uczniów romskich zgłaszanych do SIO																
	2 354	2 304	2 537	2 595	2 575	2 547	2 273	2 359	2 348	2 370	2 239	1 962	1 960	1 720	1 787	1 820

Podobnie jak w roku ubiegłym, na szczególną uwagę zasługuje fakt wzrastającej liczby uczniów romskich w szkołach ponadpodstawowych. Dane szacunkowe jst wskazują na 254 uczniów. Tymczasem liczba aplikacji do programu stypendialnego Ministra SWiA dla uczniów szkół ponadpodstawowych w 2022 r. to 60 zgłoszeń (por. Rys. 25, str. 20).

Poniżej przedstawiono udział uczniów romskich na różnych poziomach edukacji (wg danych SIO; bez szkół specjalnych).

Rys. 20 Uczniowie romscy na różnych poziomach edukacji

Średnia ocen i frekwencja w r. szk. 2021/2022

Zwraca uwagę możliwa niska frekwencja uczniów – uśredniona dla 12 województw wynosi **64,18** i jest niższa, niż ubiegłoroczna: 65,07. Poniżej tej średniej plasują się województwa: Wielkopolskie, Lubuskie, Podkarpackie, Śląskie, Kujawsko-Pomorskie, Lubelskie i Małopolskie⁶.

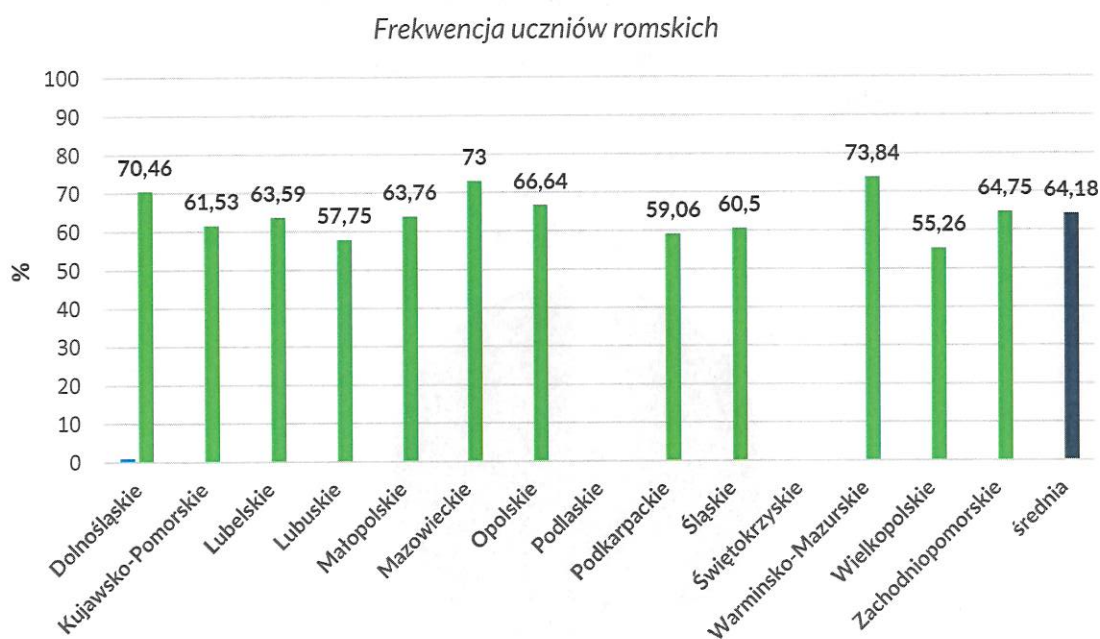
Średnia ocen uczniów romskich pozostaje nieco wyższa niż średnia ocen wskazana w raporcie NIK⁷ z 2016 r. z kontroli 9 gmin województwa małopolskiego. Wówczas NIK raportowała o przedziale między 2,3 a 3,0, w tym z języka polskiego między 2,0 a 2,7. Wartość średniej ocen w 2022 r. (r. szk. 2021/2022) jest wyższa od wskazanych przez NIK. Jednocześnie plasując się na poziomie **3,23** jest wyższa niż w poprzednim roku szkolnym (3,07). Poniżej tej wartości plasują się województwa: Śląskie, Małopolskie, Dolnośląskie, Kujawsko-Pomorskie, Lubelskie i Warmińsko-Mazurskie.

⁶ Dane zebrane ze szkół w 58 jst realizujących *Program integracji*. Dane mają więc charakter danych cząstkowych, ale mogą stanowić podstawę do obserwacji.

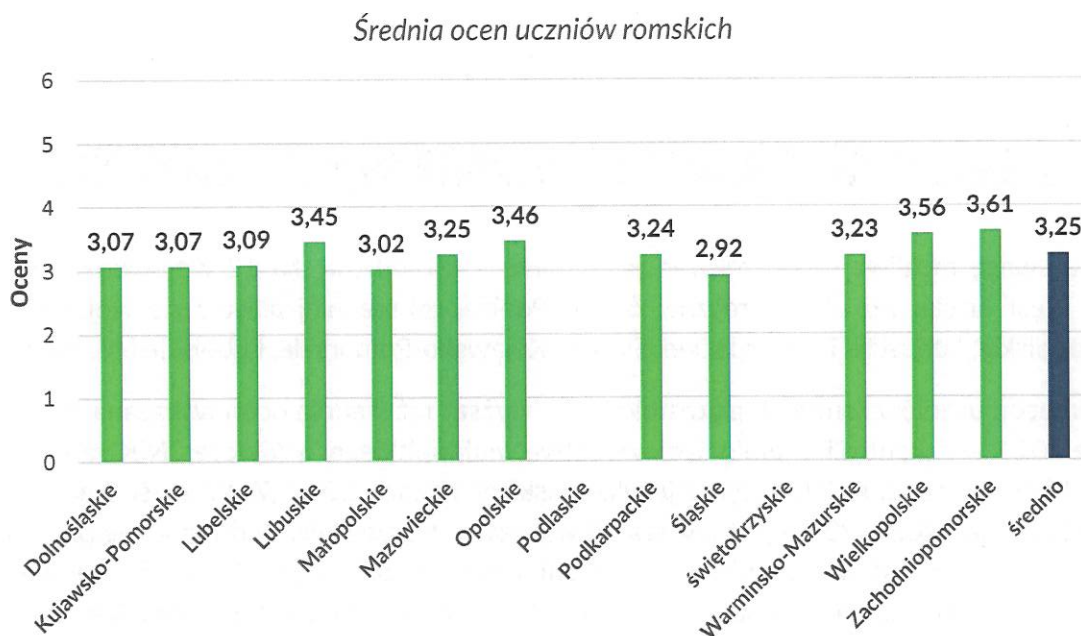
⁷ Informacja Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli: Realizacja przez gminy z Województwa Małopolskiego zadań w ramach *Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014–2020*

W mocy pozostaje stwierdzenie, że średnia ocen uczniów romskich nie odzwierciedla ich potencjału i wskazuje konieczność zintensyfikowania pracy z uczniami romskimi w szkole.

Rys. 21. Średnia ocen i frekwencja uczniów romskich

Rys. 22. Średnia ocen uczniów romskich

Asystenci Edukacji Romskiej

Dla podkreślenia szczególnej roli i zasług asystentów edukacji romskiej MSWiA wraz z MEiN zdecydowały o złożeniu wniosków o odznaczenie medalem Komisji Edukacji Narodowej asystentów edukacji romskiej. Dotychczas zostali odznaczeni: w 2019 r. - Marlena Krzyżanowska i Tadeusz Bosman Krzyżanowski (Bydgoszcz), w 2020 r. - Rober Bładycz (Kamienna Góra), Magdalena Kwiatkowska (Gliwice); w 2021 r. - Jolanta Kądziołka (Limanowa); w 2022 r.: - Iza Stankiewicz (Elbląg) oraz Tobiasz Kuca (Kędzierzyn-Koźle).

Wręczanie odznaczeń odbywa się w dniu 14 października każdego roku podczas centralnych uroczystości z okazji Dnia Edukacji Narodowej w Warszawie. Stanowi to – poza wyrazem uznania – również formę promocji zawodu.

Wskazana frekwencja oraz średnia ocen uczniów romskich wyraźnie wskazuje potrzebę zwiększenia zatrudnienia kolejnych asystentów edukacji romskiej na podstawie umów na czas nieokreślony. Niestety, liczba zatrudnionych AER - w niewielkim stopniu - jednak spada: w 2020 r. zatrudnionych było 87 osób, w 2021 – 84, zaś w 2022 r. - 82 osoby.

Niektórzy AER zwracają uwagę, że mimo iż asystenci nie mają ani kwalifikacji pedagogicznych, ani wiedzy przedmiotowej, nadal ciężar pracy z uczniami romskimi w świetlicach szkolnych np. w formie odrabiania lekcji, pozostaje w ich zakresie obowiązków. Zapis Załącznika nr 4 do *Programu integracji*, mówiący m.in. o pomocy AER w odrabianiu lekcji nie powinien być interpretowany w kategoriach merytorycznego wsparcia uczniów. Jest to kolejne zagadnienie, które winno być dyskutowane przez Pełnomocników podczas spotkań z jst, w tym z przedstawicielami jednostek organizacyjnymi samorządów, czy dyrektorami szkół, do których uczęszczają uczniowie romscy.

ZADANIA SYTEMOWE MSWiA

W dniu 15 marca 2022 r. ogłoszono nabór na realizację zadań systemowych MSWiA w postaci trzech systemów stypendialnych Ministra SWiA: dla uzdolnionych uczniów pochodzenia romskiego, dla uczniów szkół ponadpodstawowych pochodzenia romskiego oraz dla studentów pochodzenia romskiego⁸. W wyniku decyzji Ministra SWiA z dnia 25 maja 2022 r. realizatorami tych zadań zostały organizacje romskie: w odniesieniu do stypendiów dla uczniów uzdolnionych - Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów w Polsce⁹, w przypadku dwóch pozostałych systemów stypendialnych – Związek Romów Polskich¹⁰.

W 2022 r. udzielono łącznie w ramach ww. systemów stypendialnych Ministra MSWiA 117 stypendiów (łącznie od początku ich funkcjonowania: 2 070). Poniżej zostały przedstawione szczegółowe dane dotyczące liczby udzielonych stypendiów.

⁸ <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/ogloszenie-o-naborze-na-zadania-systemowe-na-2022>

⁹ <https://romacenter.pl/konkurs-stypendialny-2022/>

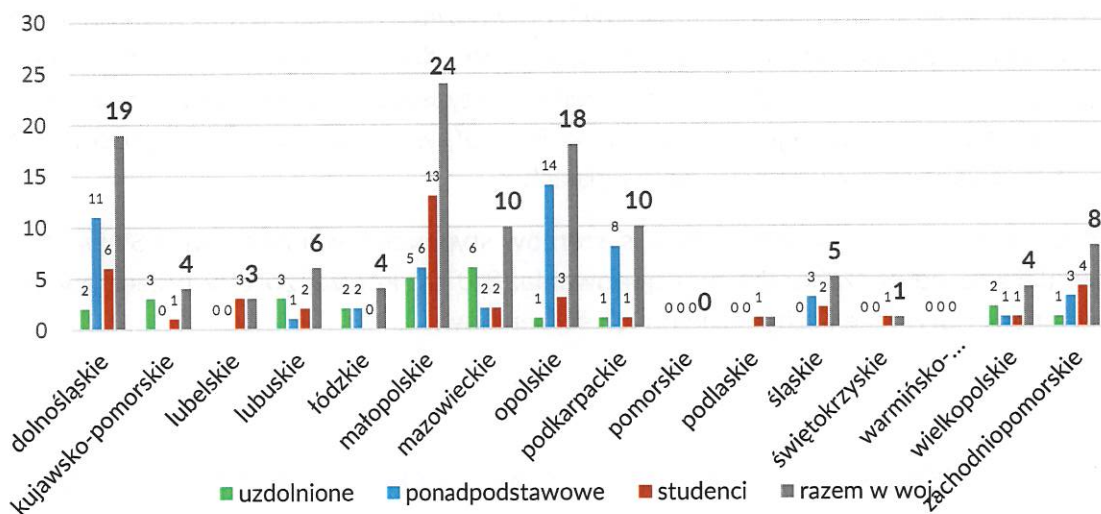
¹⁰ <https://romowie.com/post,24,stypendia.html>

Rys. 23. Liczba romskich stypendystów stypendiów Ministra SWiA 2004-2022

Liczba beneficjentów systemów stypendialnych dla uczniów i studentów pochodzenia romskiego									
rodzaj stypendium	lata								razem
	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	
dla uczniów uzdolnionych	12	10	13	15	17	14	18	15	353
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	
	17	25	21	20	21	21	23	22	
	'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27	
	18	22	26						
dla uczniów szkół ponadpodstawowych	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	736
	stypendia wprowadzone w 2011 r.							55	
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	
	56	70	66	51	57	67	53	52	
	'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27	
79	79	51						981	
'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11		
40	44	51	53	53	80	70	74		
'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19		
75	72	59	37	34	41	40	42		
'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27		
42	34	40							

Rys. 24. Liczba stypendystów systemów stypendialnych Ministra SWiA wg województw:

Liczba stypendystów w województwach w 2022 r.

Z powyższych danych wynika, że najczęściej osób aplikujących o stypendia pochodzi z woj. małopolskiego – 24 osoby (w 2021 r. - 40 os.), następnie z woj. dolnośląskiego – 19 osób (w 2021 r. - 17 os.), opolskiego – 18 osób (1 2021 r. – 26 os.), co pokrywa się z liczebnością społeczności romskiej w poszczególnych województwach, z wyjątkiem woj. śląskiego, gdzie odnotowano zauważalny spadek liczby stypendystów - do zaledwie 5 osób (w 2021 r.- 18 os.).

Rys. 25. Liczba uczniów i studentów – stypendystów Ministra SWiA w 2022 r. w województwach:

Liczba uczniów/studentów aplikujących po stypendia MSWiA				
województwo	uzdolnione	ponadpodstawowe	studenci	razem
Dolnośląskie	2	11	6	19
Kujawsko-Pomorskie	3	0	1	4
Lubelskie	0	0	3	3
Lubuskie	3	1	2	6
Łódzkie	2	2	0	4
Małopolskie	5	6	13	24
Mazowieckie	6	2	2	10
Opolskie	1	14	3	18
Podkarpackie	1	8	1	10
Pomorskie	0	0	0	0
Podlaskie	0	0	1	1
Śląskie	0	3	2	5
Świętokrzyskie	0	0	1	0
Warmińsko-Mazurskie	0	0	0	0
Wielkopolskie	2	1	1	4
Zachodniopomorskie	1	3	4	8
RAZEM	26	51	40	117

Podobnie jak w ubiegłym roku, liczba aplikujących w 2022 r. o stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych może nie odzwierciedlać szacunkowych danych jst w stosunku do rzeczywistej liczby uczniów romskich z tego etapu szkolnego. Mimo iż informacja o stypendium jest szeroko dystrybuowana (do Pełnomocników, kuratoriów oświaty, organizacji romskich, w prasie romskiej i na stronach administratora systemu stypendialnego) niestety, nie dociera do wszystkich potencjalnych zainteresowanych.

Stypendia dla uczniów uzdolnionych

Zadanie realizowane od 2004 r.

Rys. 26. Stypendia Ministra SWiA dla uczniów uzdolnionych pochodzenia romskiego

Stypendia dla uczniów uzdolnionych w 2022 r.					
liczba złożonych aplikacji			liczba przyznanych stypendiów ¹¹		
ogółem	K	M	ogółem	K	M
35	14	21	26	18	26

¹¹ Liczba przyznanych stypendiów nie sumuje się do 35 osób, gdyż niektóre osoby są finalistami w dwóch kategoriach.

Jak w poprzednim roku, tak i w roku 2022 dominowały stypendia za osiągnięcia sportowe i sztuki plastyczne (6 osób), taniec i sztuki plastyczne (po 5 osób), śpiew (4 osoby), muzyka (3 osoby) oraz 2 osoby z kategorii nauki humanistyczne i 1 osoba z kategorii nauki ścisłe. Taki rozkład stypendiów wskazuje, że najbardziej popularnym obszarem zainteresowań uczniów romskich pozostaje muzyka i śpiew. Zauważalny brak większej liczby stypendystów z obszaru innych dziedzin nauk może prowadzić do spostrzeżenia że uczniowie romscy nie w pełni czerpią z edukacji szkolnej i nie w pełni rozwijają swój potencjał.

Stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych

Zadanie jest realizowane nieprzerwanie od 2011 r.

Średnia ocen stypendystów – uczniów szkół ponadpodstawowych - wynosi 3,61 (w 2021 r. - 3,75) i jest wyższa niż średnia ocen uczniów szkół podstawowych (3,25).

Średnia frekwencja stypendystów kształtuje się na poziomie 75,38% (w 2021 r. - 82,3%) i również jest zdecydowanie wyższa niż średnia frekwencja uczniów szkół podstawowych (64,18%). Jeden uczeń odnotował frekwencję na poziomie 100 %, 5 osób mieściło się w przedziale między 90% a 99,9 %, a 17 osób miało frekwencją między 80% a 89,9%.

Rys. 27. Stypendia Ministra SWiA dla uczniów szkół ponadpodstawowych pochodzenia romskiego

Liczba złożonych aplikacji na stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych w 2021 r.										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M		
60	36	24	26	22	9	1	2	0	0	0
Liczba przyznanych stypendiów										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
51	30	21	20	19	9	1	2	0	0	0
Liczba stypendystów w podziale na typ szkoły i płeć										
szkoły branżowe		licea ogólnokształcące				technika		szkoły policealne/pomaturalne		
K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	
5	6	10	5	11	10	4	0			
11		15				21		4		
51										

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że wśród stypendystów dominują uczennice, co potwierdza obserwacje o większej aktywności kobiet romskich i ich większej motywacji do zmiany sytuacji życiowej. Wśród aplikujących kobiety stanowiły 60 %, mężczyźni – 40 %, zaś wśród osób, które uzyskały stypendium kobiety to 59%, mężczyźni – 41%.

Wśród stypendystów w szkołach branżowych uczyło się 11 uczniów i występowała równowaga między płciami, w liceach – uczyło się 30 osób. W 2022 r. zauważalna była wyraźna przewaga dziewcząt. W technikach uczyło się 21 osób i – jak w przypadku szkół branżowych – występowała równowaga między płciami. Nadal utrzymywał się typ kształcenia

prozawodowego, co jest pozytywną przesłanką w kontekście zwiększenia szans młodego pokolenia Romów na samodzielność ekonomiczną w przyszłości.

Stypendia dla studentów pochodzenia romskiego

Zadanie jest realizowane od 2004 r.

Rys. 28. Stypendia Ministra SWiA dla studentów w podziale na płeć, grupy wiekowe i rodzaj studiów

Liczba złożonych aplikacji na stypendia dla studentów pochodzenia romskiego w 2021 r.										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
41	30	11	0	0	22	10	5	0	3	1
Liczba przyznanych stypendiów										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
40	30	10	0	0	22	9	5	0	3	1
Liczba stypendystów w podziale na typ uczelni i płeć										
publiczna					niepubliczna					
K			M		K			M		
15			7		15			3		
Liczba stypendystów w podziale na rodzaj studiów										
licencjackie		magisterskie		doktoranckie		podyplomowe				
K	M	K	M	K	M	K	M			
13	8	12	1	3	0	3	1			
21		13		3		4				
41 ¹²										

Należy zauważyć, że od 2014 r. utrzymuje się tendencja zniżkowa w liczbie aplikujących o stypendia dla studentów (por. Rys. 23, str. 20). Natomiast względna równowaga utrzymuje się między liczbą studentów uczelni publicznych i niepublicznych. Liczba studentów podejmujących studia dzienne w 2022 r. była większa (28 osób), niż liczba osób studiujących zaocznie (13 osób).

Romologiczne studia podyplomowe

Zadanie systemowe obejmujące studia podyplomowe dotyczące społeczności romskiej wraz z system stypendialnym dla słuchaczy nie zostało zrealizowane w 2022 r.

W dniu 1 sierpnia 2022 r. ogłoszono nabór na realizację zadania systemowego: *Studia podyplomowe dotyczące społeczności romskiej wraz z system stypendialnym dla słuchaczy w 2023 r.*¹³

¹³<https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/informacja-o-sposobie-postepowania-przy-udzielaniu-dotacji-ze-srodkow-programu-integracji-spoecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030-w-2023-r-na-zadanie-systemowe-mswia-pn-studia-podyplomowe-dotyczace-spoeczności-romskiej-wraz-z-systemem-stypendialnym-dla-słuchaczy2>

ZADANIA SYSTEMOWE MEiN

W roku 2022 finansowaniem z części 30. budżetu państwa (oświata i wychowanie) objęte były najczęściej następujące zadania: wycieczki/kolonie/obozy/wyjścia integracyjne, krajoznawcze, sportowe, zakup podręczników i wyprawek szkolnych dla uczniów szkół ponadpodstawowych, działalność świetlic środowiskowych, organizacja warsztatów/projektów edukacyjnych/imprez kulturalnych, konkursy wiedzy, konkursy recytatorskie i plastyczne, wydanie i rozpowszechnienie albumu dotyczącego Zagłady Romów podczas II wojny światowej (album pt.: *Krzyk pamięci*) oraz książki pt. *Wspomnienia taborowe*, zakup specjalistycznego sprzętu do terapii metodą EEG Biofeedback, zajęcia indywidualne z języka polskiego z uczniem romskim, konferencje poświęcone Romom (Konferencja edukacyjna: Społeczność romska 2022 w Krakowie oraz *Romowie w obliczu integracji – od stereotypów i uprzedzeń do poszanowania i tolerancji* w Gorzowie Wielkopolskim), cykl lekcji (e-learning) dotyczący historii i tradycji Romów w Polsce oraz dofinansowanie ukończenia studiów pedagogicznych.

Ośrodek Rozwoju Edukacji w 2022 r. zorganizował dwa szkolenia związane z edukacją dla uczniów romskich: *Asystent edukacji romskiej* oraz *Wsparcie kadry pedagogicznej szkół w realizacji edukacji mniejszości romskiej*.

Liczba uczniów romskich - dane Systemu Informacji Oświatowej

Do Systemu Informacji Oświatowej¹⁴ w 2022 r. zgłoszono ogółem **1 984** uczniów romskich (w 2021 r. - 1 806), z czego w przedszkolach: 155 wychowanków (w 2021 r. – 163), w szkołach podstawowych: 1 739 uczniów (w 2021 r. - 1 580), w szkołach ponadpodstawowych: 90 uczniów (w 2021 r. – 63).

Szczegółowa tabela powyższych danych MEiN z systemu SIO w podziale na typy szkół i województwa znajduje się w *Załączniku nr 1*¹⁵.

Analiza danych SIO z lat poprzednich wyraźnie wskazuje na utrzymanie się tendencji spadkowej w zakresie zgłaszania przez jst uczniów romskich do SIO (por. Rys. 19, str. 15).

Jednym z zagadnień edukacyjnych, obecnych we wszystkich krajach Europy i wymagających analizy, jest zauważalna nadreprezentacja uczniów romskich w szkołach specjalnych. W kontekście Polski należy odnotować, że o ile w czasie podjęcia działań przez Państwo na rzecz integracji Romów w 2001 r. liczba uczniów romskich w szkołach specjalnych była szacowana na ok. 30 %, o tyle kolejne lata przyniosły widoczną poprawę sytuacji (choć odsetek ten wciąż jest wyższy niż w odniesieniu do ogółu populacji). Dane zebrane w 2012 r. wskazały, iż ok. 17 % uczniów romskich pobiera naukę w szkołach specjalnych, z tym że średnia ta wynikała z wysokiego odsetka uczniów romskich w trzech województwach: opolskim (39%), śląskim (34%) oraz małopolskim (30%).

¹⁴ Dane na dzień 30.09.2022 wg stanu bazy SIO na dzień 3.05.2023.

¹⁵ Należy odnotować pewne rozbieżności między danymi otrzymanymi przez Pełnomocników z jst we wnioskach aplikacyjnych do *Programu integracji* a danymi przekazanymi przez MEiN, które należy traktować jako oficjalne. Nie zmienia to faktu, że dane z SiO nie odzwierciedlają rzeczywistej liczby uczniów romskich, a jedynie liczbę uczniów, dla których szkoły organizują dodatkowe zadania edukacyjne.

W szkołach specjalnych w 2022 r. wg danych SIO pobierało naukę 157 uczniów romskich (w 2021- 152), co stanowi 7,9% wszystkich uczniów pochodzenia romskiego zgłoszonych do SIO (w 2021 - 7,7%), z tego: 129 w szkole podstawowej (w 2021 -124), 26 uczniów w szkołach ponadpodstawowych (w 2021 r. - 23) oraz 2 uczniów - wychowanie przedszkolne (w 2021 r. - 5).

Można sądzić, że jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być brak systematyczności zgłaszania uczniów romskich szkół specjalnych do SIO. Fakt ten może również tłumaczyć zmniejszającą się liczbę uczniów romskich w SIO (*Załącznik nr 1*).

Rys. 29. MEiN - dane SIO dotyczące uczniów romskich i wysokości zwiększonej subwencji oświatowej w 2021 - 2023 r.

l.p.	województwo	Program integracji 2021-2030 - dane MEiN					
		2021		2022		2023	
		liczba uczniów romskich wskazanych w SIO stan na 30/09/2020	wys. zwiększonej subwencji oświatowej	liczba uczniów romskich wskazanych w SIO stan na 30/09/21	wys. zwiększonej subwencji oświatowej	liczba uczniów romskich wskazanych w SIO stan na 30/09/22	wys. zwiększonej subwencji oświatowej
1.	DOLNOŚLĄSKIE	325	2 521 269,40 zł	356	2 768 115,11 zł	409	3 609 642,70 zł
2.	KUJAWSKO-POMORSKIE	79	635 737,93 zł	45	360 957,27 zł	67	609 467,81 zł
3.	LUBELSKIE	128	1 019 640,05 zł	123	983 762,69 zł	138	1 255 876,67 zł
4.	LUBUSKIE	3	23 961,17 zł	27	211 994,50 zł	18	160 200,55 zł
5.	ŁÓDZKIE	15	122 333,15 zł	13	104 646,51 zł	6	56 182,23 zł
6.	MAŁOPOLSKIE	376	3 114 706,46 zł	466	3 812 970,90 zł	417	3 878 732,08 zł
7.	MAZOWIECKIE	52	402 670,99 zł	46	358 097,80 zł	42	379 571,83 zł
8.	OPOLSKIE	155	1 272 203,14 zł	149	1 226 524,88 zł	128	1 194 930,38 zł
9.	PODKARPACKIE	75	624 814,30 zł	68	563 486,10 zł	68	637 658,97 zł
10.	PODLASKIE	24	195 801,67 zł	18	147 313,39 zł	19	175 517,44 zł
11.	POMORSKIE	0	- zł	0	- zł	5	42 452,57 zł
12.	ŚLĄSKIE	318	2 528 491,68 zł	318	2 530 326,69 zł	344	3 114 898,40 zł
13.	ŚWIĘTOKRZYSKIE	6	50 204,77 zł	3	25 006,75 zł	0	- zł
14.	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	68	532 856,68 zł	57	448 773,48 zł	47	419 745,41 zł
15.	WIELKOPOLSKIE	41	309 242,42 zł	43	325 361,40 zł	60	516 354,46 zł
16.	ZACHODNIOPOMORSKIE	55	431 362,47 zł	55	430 971,29 zł	52	463 875,25 zł
		1 720	13 785 296,27 zł	1 787	14 298 308,78 zł	1 820 ¹⁶	16 515 106,75 zł

¹⁶ Różnica w danych SIO wynika z przeprowadzanych korekt w systemie (aktualizacji danych) - wskazana tu liczba 1 820 uczniów obrazuje stan bazy SIO z 30.09.2022., wskazana wyżej liczba 1 984 uczniów - stan na 3 maja 2023.

Szkolenia asystentów edukacji romskiej (dalej: AER)

Postulat systematycznego szkolenia AER był wielokrotnie podnoszony i przez samych asystentów, i przez Komisję MNiE Sejmu RP. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, stosowny zapis znalazł się w tekście *Programu integracji*.

W ramach prac nad przygotowaniem *Programu integracji na lata 2021-30* DWRMNiE MSWiA przeprowadził kwerendę wśród AER, dotyczącą potrzeb szkoleniowych. Katalog zgłoszonych potrzeb miał formę otwartą i będzie uzupełniany w kolejnych latach, zgodnie z pojawiającymi się potrzebami. Szkolenia te będą realizować tematy wskazane przez AER we wszystkich województwach. Ponadto – elementem szkoleń ma być wymiana bieżących informacji między Pełnomocnikami (lub zaproszonymi przez nich ekspertami), a asystentami edukacji romskiej, dotycząca spraw bieżących.

Szkolenia AER zostały wpisane jako tzw. zadanie systemowe. Ich cel został jednoznacznie wskazany w *Programie integracji*:

Organizacja spotkań szkoleniowych AER oraz nauczycieli wspomagających pozwoli na uzyskanie relatywnie ustandaryzowanego poziomu ich kompetencji w całym kraju i jednocześnie bieżące monitorowanie przez Pełnomocników wojewodów problemów¹⁷ (str. 57).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, zgodnie ze zgłoszonymi przez AER tematami zaproponowało uwzględnienie w 2022 r. w szkoleniach dla AER problematyki doradztwa zawodowego oraz publicznej autoprezentacja i dress-code'u.

Spotkania z jst

Realizacja spotkań Pełnomocników z przedstawicielami jst w 2022 r. nie wszędzie przebiegała w sposób opisany w *Programie integracji*. Należy podjąć działania, aby spotkania odbywały się we wszystkich województwach uczestniczących w *Programie integracji* oraz były przeprowadzane w optymalnej liczbie. Co więcej, z informacji Pełnomocników wynika, że były to spotkania poświęcone najczęściej procedurom składania wniosków, a nie realizacji polityki na rzecz integracji Romów i rozwiązywania pojawiających się problemów, np.: ograniczania wymiaru etatu AER, zmniejszającą się liczbą zatrudnionych AER, a w przypadku pojawienia się chętnych Romów - braku aktywnej reakcji ze strony jst.

W mocy pozostają także ubiegłoroczne uwagi dotyczące spotkań: istotą spotkań nie jest omówienie zasad naboru do *Programu integracji* na kolejny rok, ale omówienie pojawiających się zagadnień i zaktywizowanie przedstawicieli jst do realizacji działań poprawiających sytuację - przede wszystkim edukacyjną - lokalnych społeczności romskich, realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, warunki zatrudnienia AER, a także zaktywizowanie jst niebiorących udziału w *Programie integracji*, a w których zamieszkuje społeczność romska, do udziału w *Programie integracji*.

¹⁷ str. 57 *Programu integracji*

MIESZKALNICTWO

Łącznie w tej dziedzinie zrealizowano 27 zadań za kwotę w wysokości 2 370 485,77 zł. Wnioskodawcami były jednostki samorządu terytorialnego. Odbiorcami tych zadań było 493 osób (w 2021 r.- 553 osoby), w tym 245 kobiet i 248 mężczyzn, w 98 gospodarstwach domowych objętych w 2022 r. zadaniami z zakresu mieszkalnictwa (w 2021 - 121 gospodarstwach domowych).

Z danych przedstawionych poniżej wynika, że średnio na jedno gospodarstwo domowe wydano kwotę w wysokości 24 188 zł (w 2021 - 23 840 zł), zaś na jednego beneficjenta zadań - kwotę w wysokości 4 808,28 zł (w 2021 r. - 5 216,3 zł).

Rys. 30. Liczba zadań, beneficjentów i wysokość środków na mieszkalnictwo w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	MIESZKALNICTWO cz. 83				JST		razem kwota cz. 83 i jst
	I. zadań	I. beneficjentów zadań	I. gospodarstw objętych zadaniami	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	5	40	12	415 720,64 zł	103 707,49 zł	24,95%	519 428,13 zł
Kujawsko-pomorskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Lubelskie	1	24	5	284 056,00 zł	- zł	0,00%	284 056,00 zł
Lubuskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Łódzkie	1	7	2	11 000,00 zł	- zł	0,00%	11 000,00 zł
Małopolskie	5	220	31	334 710,73 zł	31 925,94 zł	9,54%	366 636,67 zł
Mazowieckie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Opolskie	4	71	14	205 000,00 zł	87 284,64 zł	42,58%	292 284,64 zł
Podkarpackie	1	4	2	50 000,00 zł	10 000,00 zł	20,00%	60 000,00 zł
Podlaskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Pomorskie							
Śląskie	4	89	22	736 402,40 zł	196 704,77 zł	26,71%	933 107,17 zł
Świętokrzyskie	2	9	3	50 000,00 zł	10 162,60 zł	20,33%	60 162,60 zł
Warmińsko-Mazurskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Wielkopolskie	1	2	1	13 425,00 zł	3 148,09 zł	23,45%	16 573,09 zł
Zachodniopomorskie	3	27	6	270 171,00 zł	10 662,00 zł	3,95%	280 833,00 zł
	27	493	98	2 370 485,77 zł	453 595,53 zł		2 824 081,30 zł

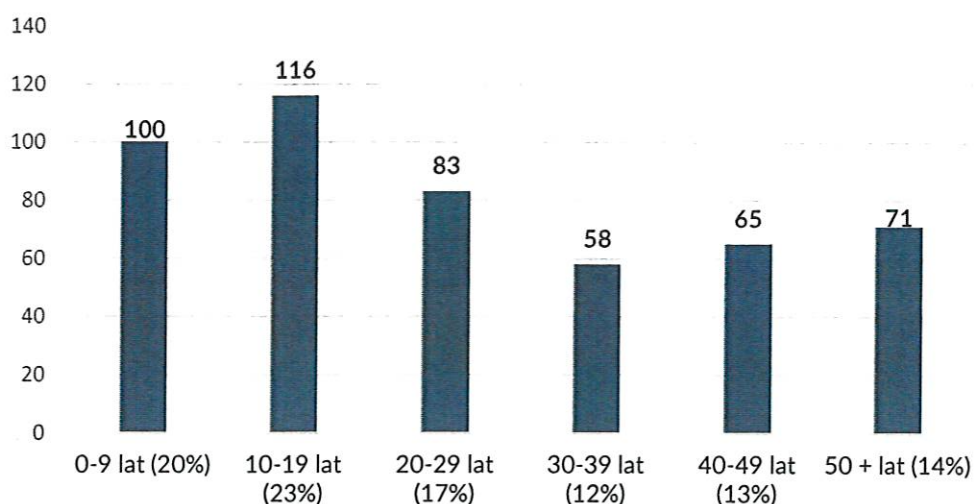
Szacunkowe dane statystyczne, zgłoszone we wnioskach aplikacyjnych na 2022 r. przez jst wskazują, że na ich terenie znajduje się co najmniej 2 584 gospodarstw domowych Romów, z czego 702 gospodarstwa (27,17 %) obciążone są zadłużeniem mieszkaniowym.

Jednostki samorządu terytorialnego zadeklarowały udział w finansowaniu zadań mieszkaniowych w łącznej wysokości 453 595,53 zł.

Przedstawiony poniżej udział poszczególnych grup wiekowych beneficjentów zadań z dziedziny Mieszkalnictwo wskazuje, że główną grupą beneficjentów są osoby między 10 a 19 rokiem życia (116 os.), kolejną: dzieci do 9 roku życia.

Rys. 31. Liczba beneficjentów zadań w podziale na 10-letnie grupy wiekowe

Liczba beneficjentów zadań z zakresu mieszkalnictwa w podziale grupy wiekowej

Innowacyjne projekty integracyjne

Łącznie w tej dziedzinie zrealizowano 41 projektów (tj. 17% wszystkich zadań) za kwotę w wysokości 2 072 677,13 zł (tj. 20,7% wszystkich środków).

Wykonawcami 26 zadań (63% wszystkich z tej dziedziny) były jst, 15 zadań (37% wszystkich z tej dziedziny) – organizacje pozarządowe, w tym 14 zadań (34% wszystkich z tej dziedziny) – organizacje romskie.

Odbiorcami zadań było 2 411 osób (w tym 1 301 kobiet i 1 110 mężczyzn).

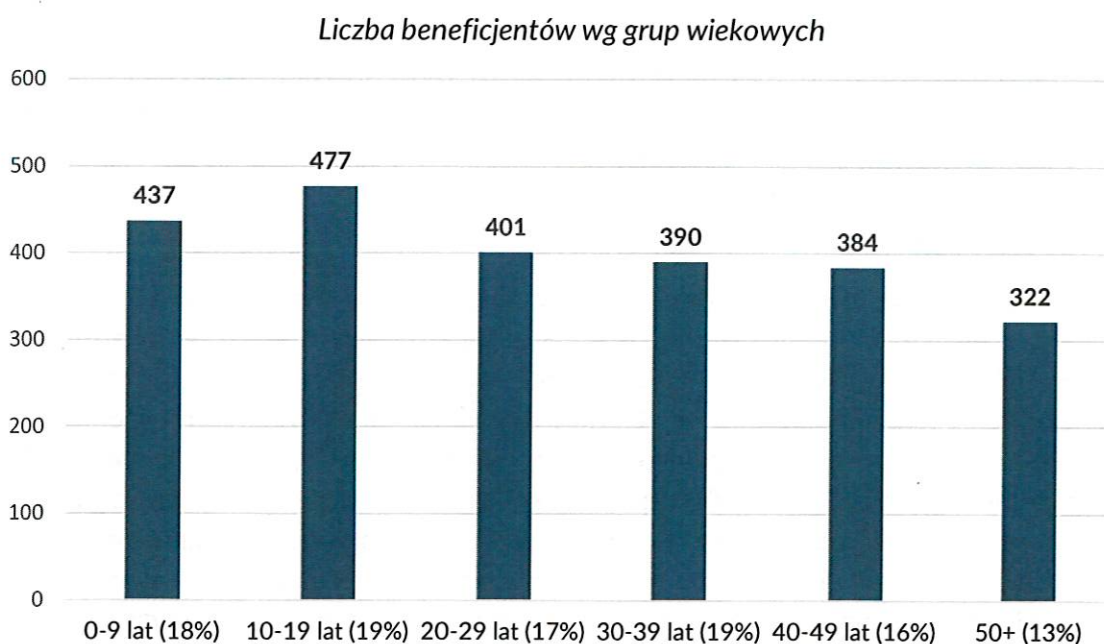
Realizowane działania obejmowały, m.in.: projekty z zakresu zdrowia, pracy za zadłużenie mieszkaniowe, aktywizacji zawodowej, zatrudnienia itp.

Rys. 32. Liczba zadań, beneficjentów oraz wysokość środków z zakresu Innowacyjne projekty integracyjne w podziale na województwa

INNOWACYJNE PROJEKTY INTEGRACYJNE						
WOJEWÓDZTWO	CZ. 83			JST		razem kwota cz. 83 i jst
	I. zadań	I. beneficjentów zadań	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	1	3	7 576,74 zł	1 337,08 zł	17,65%	8 913,82 zł
Kujawsko-pomorskie	1	32	12 000,00 zł	- zł	0,00%	12 000,00 zł
Lubelskie	2	9	32 883,08 zł	- zł	0,00%	32 883,08 zł
Lubuskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Łódzkie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Małopolskie	21	1630	1 659 651,45 zł	387 514,30 zł	23,35%	2 047 165,75 zł
Mazowieckie	1	130	15 000,00 zł	- zł	0,00%	15 000,00 zł
Opolskie	1	16	46 000,00 zł	8 500,00 zł	18,48%	54 500,00 zł
Podkarpackie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Podlaskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Pomorskie						
Śląskie	1	19	4 466,32 zł	1 000,00 zł	22,39%	5 466,32 zł
Świętokrzyskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Warmińsko-Mazurskie	6	124	172 695,54 zł	12 336,56 zł	7,14%	185 032,10 zł
Wielkopolskie	2	415	24 575,00 zł	- zł	0,00%	24 575,00 zł
Zachodniopomorskie	5	33	97 829,00 zł	15 000,00 zł	15,33%	112 829,00 zł
	41	2411	2 072 677,13 zł	425 687,94 zł		2 498 365,07 zł

Przedstawiony poniżej udział poszczególnych grup wiekowych odbiorców zadań wskazuje, że główną grupą beneficjentów są dzieci i młodzież w wieku między 10 a 19 rokiem życia (477 osób), następnie dzieci do 9 roku życia (437 osób). Należy odnotować, że nie ma zauważalnej rozbieżności w liczbie odbiorców w różnych grupach wiekowych. Zadania te mają zatem charakter przekrojowy i obejmują wszystkie grupy wiekowe beneficjentów.

Rys. 33. Liczba beneficjentów zadań w podziale na 10-letnie grupy wiekowe

Współpraca z Ministerstwem Finansów - uruchomienie rezerwy celowej

Należy zauważyć, że MSWiA, dla usprawnienia procesu uruchamiania rezerwy poprosiło urzędy wojewódzkie o przesyłanie w trybie roboczym do DWRMNIE MSWiA informacji o umieszczeniu w systemie Trezor wniosku o uruchomienie rezerwy, co pozwoliło na akceptowanie przez MSWiA złożonych wniosków i przekazywanie ich do MF w ciągu 1-2 dni. Dzięki sprawnej wymianie informacji między UW, MSWiA i MF uruchamianie środków rezerwy celowej pozwoliło na przekazanie finalnej decyzji MF o zwiększeniu budżetu urzędów wojewódzkich w przedziale czasowym między 8 a 23 dni.

Decyzja o podziale środków rezerwy została zatwierdzona przez Ministra SWiA w dniu 21 stycznia 2022 r. Dziewięć województw złożyło wniosek do systemu Trezor w pierwszej dekadzie lutego. Należy podkreślić, że wypracowana metoda komunikacji w praktyce przekłada się na przyspieszenie procesu podpisywania umów/porozumień z beneficjentami, co jest szczególnie istotne w przypadku organizacji pozarządowych.

BEZPIECZEŃSTWO

Polska Policja prowadzi wiele aktywności prewencyjnych związanych z ochroną praw mniejszości narodowych i etnicznych, w tym zwłaszcza z ochroną m.in. mniejszości romskiej, zapobieganiem i zwalczaniem przestępstw z nienawiści, mowy nienawiści, ksenofobii, dyskryminacji etc. Działaniom tym towarzyszy program podnoszenia kwalifikacji policjantów w tym zakresie, również w ramach własnych programów szkoleniowych dla funkcjonariuszy Policji, w tym nowoprzyjętych. Powyższa problematyka jest systemowo ujęta w *Planie działań Policji na lata 2022-2025 w zakresie przeciwdziałania mowie nienawiści, przestępstwom nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość oraz propagowanie faszyzmu i innych ustrojów totalitarnych.*

Istotnym w tym kontekście jest intensywna działalność prewencyjna w środowisku szkolnym, dotycząca promowania różnorodności kulturowej i zapobiegania przestępstwom z nienawiści, odpowiedzialności prawnej nieletnich za akty wandalizmu, w szczególności propagujące faszyzm i mowę nienawiści, odpowiedzialności prawnej osób popełniających czyny karalne wynikające z ksenofobii i nietolerancji na tle rasowym religijnym, cyber-zagrożeń, problemu tzw. „hejtu” w Internecie etc.

Monitoringiem m.in. zagadnień związanych z przestępstwami motywowanymi nienawiścią w Internecie zajmuje się Centralne Biuro Zwalczania Cyberprzestępczości, a na poziomie wojewódzkim - Wydziały do Walki z Cyberprzestępczością. Jednostki terenowe Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości na bieżąco prowadzą monitoring sieci pod kątem ujawniania zachowań o charakterze przestępstw z nienawiści, w tym tych dotyczących społeczności romskiej. W 2022 r. nie odnotowano zgłoszeń przestępstw nawoływania do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość lub z jakiegokolwiek innej przyczyny w odniesieniu do społeczności romskiej. Funkcjonariusze tej formacji prowadziły spotkania z młodzieżą m.in. na temat agresji w Internecie wobec mniejszości narodowych, w tym społeczności romskiej.

Funkcjonariusze Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością w KWP w Krakowie, w ramach doskonalenia zawodowego, uczestniczyli w szkoleniu dotyczącym poszanowania praw człowieka i niedyskryminacji osób należących do społeczności romskiej oraz skutecznego ścigania przestępstw z nienawiści wymierzonych w tę grupę, prowadzonego przez Pełnomocnika Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie ds. ochrony praw człowieka.

W 2022 r. w poszczególnych Komendach Wojewódzkich Policji i jednostkach im podległych zorganizowano liczne szkolenia, których celem było m.in. uwrażliwienie funkcjonariuszy na różnice kulturowe, promowanie właściwych postaw wobec mniejszości romskiej, dostarczenie wiedzy o tej grupie i jej sytuacji społecznej oraz potrzebach edukacyjno-społecznych, problematyka przestępstw z nienawiści - zarówno w aspekcie procesowym, jak też profilaktycznym i prewencyjnym (m.in.: KWP Białystok, KWP Gorzów Wielkopolski, KWP Kielce, KWP Olsztyn, KWP Rzeszów, KWP Szczecin).

W niektórych komendach prowadzone były również szkolenia związane z zagrożeniem nieletnich narodowości romskiej na handel ludźmi np. w postaci zmuszania do żebractwa (m.in. KWP Kielce, KWP Poznań, KWP Gdańsk).

Policja współpracowała z wieloma instytucjami, m.in. z Muzeum Żydów Polskich POLIN czy Miejscem Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau Byłym Niemieckim Nazistowskim Obozem Koncentracyjnym i Zagłady, uczestnicząc w organizowanych przez nie projektach, szkoleniach, konferencjach, seminariach i warsztatach dotyczących szeroko rozumianych praw człowieka, w tym kwestii związanych z mniejszościami narodowymi i etnicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości romskiej. Celem szeroko zakrojonej współpracy z różnymi instytucjami była prewencja, budowanie świadomości, ale i narzędzi edukacyjnych, programów profilaktycznych i kampanii społecznych etc. w zakresie różnorodności, zwalczania nienawiści itp., ale także szybkiej i skutecznej reakcji na sytuacje kryzysowe w tym obszarze i podejmowanie stosownych interwencji, podniesienia skuteczności ścigania przestępstw motywowanych uprzedzeniami, zapobieganie profilowaniu etnicznemu, podjęcie przedsięwzięć mających na celu zwiększenie zaufania pokrzywdzonych do instytucji i organów wymiaru sprawiedliwości, podnoszenie świadomości opinii publicznej na temat dostępu do pomocy prawnej, zwalczanie mowy nienawiści, przestępstw motywowanych nienawiścią, przeciwdziałanie uprzedzeniom i stereotypom względem mniejszości narodowych i etnicznych, migrantów i uchodźców.

Na poziomie lokalnym wielu dzielnicowych utrzymywało stały kontakt z przedstawicielami i organizacjami społeczności romskiej (m.in. Włocławek, Jasło, Gdańsk, Łódź, Mielec itd.), włączając się również w zajęcia prowadzone w świetlicach dla dzieci romskich, współpracę z pedagogami szkolnymi i asystentami edukacji romskiej m.in. w zakresie rozwiązywania problemów dzieci romskich, realizacji obowiązku szkolnego, właściwej komunikacji Policji ze środowiskiem Romów etc.

Szczególnie istotne w kontekście lokalnym był udział przedstawicieli Policji w *Zespole ds. rozwiązywania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej mniejszości romskiej w Maszkowicach*, powołanym przez Wojewodę Małopolskiego w 2017 r. W 2022 roku przedstawiciele Wydziału Prewencji KWP w Krakowie m.in. przybliżyli członkom Zespołu tematykę bezpieczeństwa w rejonie osiedla romskiego w Maszkowicach - Jazowsku, przedstawiając m.in. informacje zgłaszane przez społeczność lokalną za pomocą narzędzia,

jakim jest *Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa*, dotyczące głównie termicznego przekształcania odpadów, dzikich wysypisk śmieci itp. Policja prowadziła też działalność edukacyjną adresowaną również do mieszkańców tego osiedla.

Warta podkreślenia jest bieżąca współpraca między Pełnomocnikami Komendantów Wojewódzkich Policji ds. ochrony praw człowieka a Pełnomocnikami Wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych, co skutkuje m.in. szybkim przepływem informacji na temat ewentualnych zagrożeń dotyczących mniejszości romskiej, udziałem Policji w spotkaniach organizowanych przez Pełnomocników Wojewodów, w tym m.in. w szkoleniach dla asystentów edukacji romskiej.

Policja wykorzystywała również materiały dotyczące społeczności romskiej, np.:

- *Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w polce na lata 2021-2030, zamieszczany również na stronach Pełnomocników ds. ochrony praw człowieka, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zakres obowiązków Policji i celem wykorzystywania jego treści w programach doskonalenia zawodowego Policji i realizacji działań profilaktycznych (m.in. KWP Białystok, KWP Kielce, KSP, Centralne Biuro Zwalczania Cyberprzestępczości),*
- *Javier Sáez, Sara Giménez, Praktyczny przewodnik dla służb policyjnych dla przeciwdziałania dyskryminacji społeczności romskiej¹⁸,*
- *Joanna Talewicz-Kwiatkowska, Małgorzata Kończak, Romowie. Przewodnik dla Policji¹⁹.*

Pełnomocnicy Komendantów Wojewódzkich Policji ds. ochrony praw człowieka uczestniczyli również w imprezach dotyczących społeczności romskiej, jak Międzynarodowy Dzień Romów, Dzień Języka Romskiego etc.

Działania interwencyjne (rozjemcze)

W 2022 r. wszczęto jedno postępowanie przygotowawcze z art. 257 kk²⁰ (znieważanie grupy ludności z powodu przynależności narodowościowej, etnicznej, rasowej) wobec społeczności romskiej (garnizon łódzki).

W związku z incydentami skierowanymi wobec mieszkańców społeczności romskiej Krosna, Pełnomocnik Komendanta Wojewódzkiego Policji ds. ochrony praw człowieka uczestniczył w wymianie informacji na temat zaistniałej sytuacji z kierownictwem krośnieńskiej jednostki Policji i przedstawicielami Romów. Podjęte działania zakończyły się deeskalacją konfliktu.

W ramach projektu *POWER ON – podniesienie kompetencji Policji w zakresie wsparcia ofiar przestępstw* zorganizowano m.in. szkolenie pn. *Komunikacja interpersonalna a różnice kulturowe w kontakcie z ofiarą przestępstwa*. W ramach ww. szkoleń omawiana była również tematyka małego cudzoziemca, w tym narodowości romskiej.

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/praktyczny-przewodnik-dla-sluzb-policyjnych-dla-przeciwdzialania-dyskryminacji-spolecznosci-romskiej>

¹⁹ <https://isp.policja.pl/isp/prawa-czlowieka-w-poli/publikacje/13941.Materiały-edukacyjne-o-tematyce-romskiej-i-zydowskiej.html>

²⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U.2022.0.1138 t.j.)

Przestępstwa z nienawiści na szkodę Romów

Rys. 34. Dane KGP – wybrane kwalifikacje prawne dotycząc przestępstw w z nienawiści – przestępstwa stwierdzone i liczba osób pokrzywdzonych

Wybrane kwalifikacje prawne związane z nienawiścią w latach 2021 - 2022 ustawa z dn. 6.06.1997 r. - Kodeks karny						
Art.	2021			2022		
	przestępstwa stwierdzone	ogólna l. os. pokrzywdzonych	w tym os. narodowości romskiej	przestępstwa stwierdzone	ogólna l. os. pokrzywdzonych	w tym os. narodowości romskiej
art. 119 § 1	113	103	0	122	138	0
art. 256 § 1	277	0	0	282	0	0
art. 256 § 2	15	0	0	18	0	0
art. 257	445	196	1	503	234	5
RAZEM	850	299	1	925	372	5

Ministerstwo Sprawiedliwości nie gromadzi danych wskazujących na pochodzenie etniczne sprawców, zatem nie można opisać skali przestępstw z nienawiści skierowanych wobec Romów. Statystyka osądzeni, skazań i wymiaru kar w odniesieniu przestępstw z nienawiści znajduje się w Załączniku nr 2 do sprawozdania.

Uchodźcy wojenni - Romowie

Należy podkreślić, że wiele organizacji romskich zaangażowało się w pomoc romskich uchodźcom wojennym z Ukrainy.

Również Policja w kontekście uchodźców romskich organizowała spotkania dotyczące działań profilaktyczno-edukacyjne z grupami uchodźców z Ukrainy narodowości romskiej lub agendami działającymi na ich rzecz, na temat zapewnienia bezpieczeństwa uchodźcom (KWP Wocław, KWP Łódź, KWP Rzeszów, KWP Białystok). Zwracano uwagę na przemoc rówieśniczą, niebezpieczeństwa związane z nietolerancją oraz rasizmem, a także promowano szacunek wobec różnorodności etnicznej. Informowano również o placówkach, gdzie uchodźcy mogą otrzymać pomoc specjalistyczną.

W niektórych ośrodkach, gdzie umieszczono uchodźców wojennych, w tym tych ze społeczności romskiej dochodziło do powtarzających się konfliktów między uchodźcami pochodzenia romskiego, a innymi obywatelami Ukrainy. Z relacji funkcjonariuszy przeprowadzających interwencje nie można stwierdzić jednoznacznie, co było główną przyczyną konfliktu. Podejmowano szereg działań mających na celu zarówno bezpośrednio zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców tych obiektów oraz działania profilaktyczne

i edukacyjne zarówno z dorosłymi, jak i z dziećmi i młodzieżą z Ukrainy, w tym pochodzenia romskiego – mieszkańcami tych ośrodków.

Zdiagnozowane przez Pełnomocników trudności w realizacji Programu integracji w 2022 r.

Pełnomocnicy w sprawozdaniach z realizacji Programu integracji w 2022 r. wskazali m.in. na:

1. potrzebę wzrostu częstotliwości kontaktów z referentami MSWiA, by umożliwić wymianę doświadczeń,
2. potrzebę organizacji spotkań Pełnomocników w regionach, co pozwoli na zapoznanie się z sytuacją w innych regionach, porównanie i wymianę doświadczeń,
3. zintensyfikowanie współpracy z MEiN,
4. sposób finansowania zadań z cz. 30,
5. zauważalny wśród jst brak dostatecznej znajomości zasad Programu integracji,
6. ograniczenie zainteresowania niektórych jst do zadań z zakresu mieszkalnictwa, w mniejszym (lub żadnym) stopniu na kwestiach edukacji uczniów romskich,
7. utrzymujący się trend zmniejszania liczby uczniów romskich zgłaszanych do SIO,
8. brak aktywności niektórych AER,
9. zmniejszająca się liczba zatrudnionych AER i trudności z rekrutacją nowych osób do pracy w charakterze AER,
10. charakter funkcjonowania świetlic integracyjnych (migracje, brak działalności edukacyjnej),
11. trudności przy realizacji zadań remontowych i inwestycyjnych, związane z brakiem wykonawców z uwagi na szacowane kosztów *de facto* na rok przed wykonaniem remontu,
12. problemy z niedotrzymywaniem terminów rozliczania dotacji i przedkładania sprawozdań
13. niską wartość merytoryczną składanych wniosków,
14. ograniczoną aktywność organizacji romskich na terenie niektórych województw w realizacji zadań w ramach Programu integracji i z drugiej strony – w przypadku niektórych województw zadania są realizowane wyłącznie przez organizacje pozarządowe - z braku zainteresowania jst udziałem w Programie integracji,
15. obciążenie Pełnomocników zadaniami, stanowiącymi główną część ich obowiązków służbowych.

Zdaniem Pełnomocników, dla usprawnienia realizacji Programu integracji należy:

- 1) kontynuować systematyczne szkolenia i spotkania dla Pełnomocników organizowanych przez MSWiA,
- 2) ustalić stałe terminy procedowania: składania wniosków do urzędów wojewódzkich do 15 października, przesyłania wniosków przez Pełnomocników do MSWiA do 30 listopada, zatwierdzenia decyzji Ministra SWiA o wysokości dotacji do 31 grudnia każdego roku,
- 3) opracować rekomendacje ramowego zakresu działania świetlic z uwzględnieniem: miejsca, warunków lokalowych, warunków socjalnych, kwalifikacji osób zatrudnianych,

wymogów dotyczących rodzaju i zakresu prowadzonych zajęć, wysokości dotacji/osobodzeń,

- 4) wprowadzić standardy kwalifikacji i wykształcenia dla nowo zatrudnianych AER; np. wymóg ukończenia szkoły średniej.

Zdiagnozowane przez MSWiA obszary do poprawy w realizacji *Programu integracji w 2022 r.*

1) **Udział przedstawicieli Romów w Komisjach Wojewódzkich**

Mimo zapisów w tekście *Programu integracji* (str. 61) nadal nie we wszystkich Komisjach Wojewódzkich opiniujących wnioski do *Programu integracji* zasiadali przedstawiciele tej społeczności: w 2022 r., Romowie uczestniczyli w posiedzeniach 9 Komisji. Podobnie jak w 2021 r. były to województwa: dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, małopolskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie oraz zachodniopomorskie oraz podkarpackie. W pozostałych województwach umieszczono informacje o naborze do Komisji Wojewódzkiej na stronach internetowych urzędu lub wysłano informacje do organizacji, jednak nie odnotowano zainteresowania udziałem przedstawicieli organizacji romskich w pracach gremium.

Należy wskazać, zgodnie z zapisem *Programu integracji*, udział w pracach Komisji Wojewódzkich jest formą włączania Romów w procesy podejmowania decyzji w sprawach istotnych dla tej społeczności i – jako taki – jest monitorowany przez organizacje międzynarodowe (m.in. Komisję Europejską, OBWE oraz Radę Europy). Wydaje się, że Pełnomocnicy powinni podjąć działania na rzecz skutecznej i realnej aktywności przedstawicieli tej społeczności w pracach Komisji Wojewódzkich.

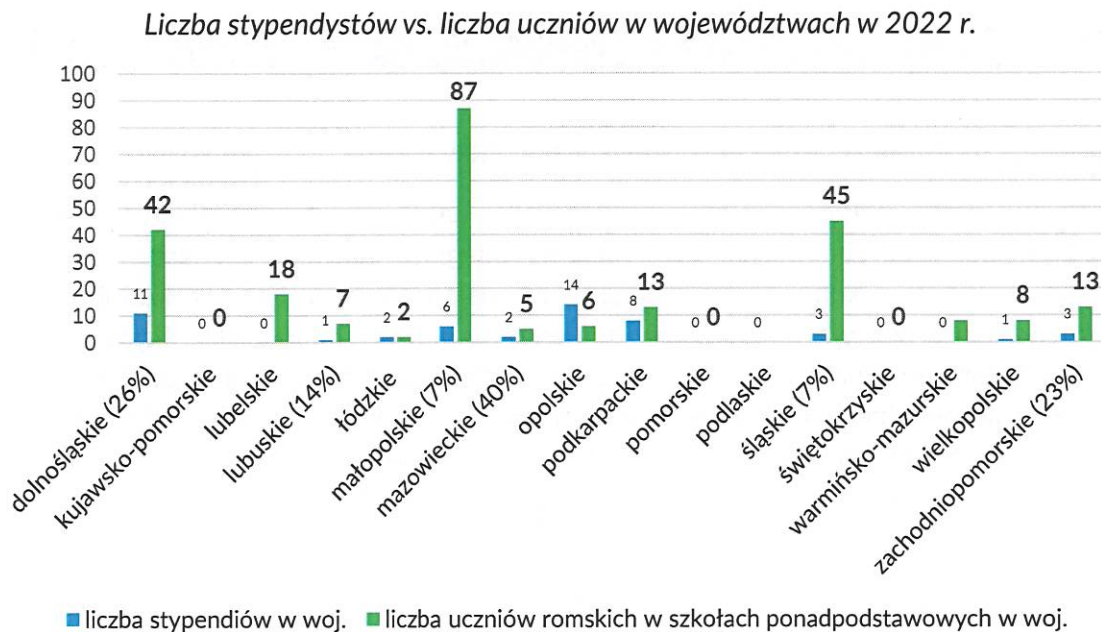
2) **Kwestia dotarcia do uczniów szkół ponadpodstawowych z informacją o stypendiach, formy współpracy z jednostkami systemu oświaty**

Liczba złożonych aplikacji o stypendium dla uczniów szkół ponadpodstawowych - 60 aplikacji (w 2021 r. - 91 aplikacji) jest nadal wyraźnie niższa niż szacunkowa liczba uczniów romskich uczęszczających do szkół ponadpodstawowych, wskazana przez jst biorące udział w *Programie integracji w 2022 r.* - 254 uczniów (w 2021 r. - 273 osoby). Promocja systemów stypendialnych jest szeroka, m.in. dzięki ogłaszaniu informacji na stronach administratora systemu stypendialnego, w mediach społecznościowych, wysłaniu informacji o programie stypendialnym do Pełnomocników, kuratoriów oświaty oraz organizacji romskich, niemniej z systemu tego skorzystało w 2022 r. zaledwie 23 % (w 2021 - 30 %) romskich uczniów szkół ponadpodstawowych. W kolejnych latach, biorąc pod uwagę fakt, że *Program integracji* kładzie szczególny nacisk na wsparcie edukacji ponadpodstawowej młodzieży romskiej, należy zintensyfikować wysiłki tak, aby systemem stypendialnym objąć większą liczbę romskich uczniów szkół ponadpodstawowych.

Dla zilustrowania tego zjawiska poniżej przedstawiono wykres obrazujący liczbę uczniów romskich, uczęszczających do szkół ponadpodstawowych, którzy otrzymali stypendium w 2022 r. oraz liczbę uczniów romskich szkół ponadpodstawowych, szacowaną przez jst biorące udział w *Programie integracji*. Wyraźnie widać, że mimo szerokiego promowania tej możliwości, system

stypendialny nie obejmuje wszystkich uczniów, którzy potencjalnie mogliby otrzymać ww. stypendium.

Rys. 35. Liczba stypendystów vs liczba uczniów w podziale na województwa w 2022 r.

Promocja systemu stypendialnego wzmacniającego szanse młodzieży na wejście na rynek pracy z wyższymi i/lub zawodowymi kwalifikacji powinna stać się obszarem, który Pełnomocnicy powinni poruszyć w ramach systemowych spotkań z jst.

3) Malejąca liczba osób aplikujących o stypendia dla studentów pochodzenia rromskiego.

Od 2015 r. obserwuje się spadek liczby aplikacji do systemu stypendialnego, co może oznaczać spadek liczby studiujących Romów. W 2022 r. stypendia otrzymało 40 osób, co oznacza wzrost w stosunku do 2021 r. (34 stypendia), niemniej wciąż oznacza niską liczbę studiujących Romów.

4) Liczba uczniów rromskich uczących się w szkołach specjalnych.

W 2012 r. MSWiA, we współpracy z MEN, podjęło próbę oszacowania liczby uczniów rromskich w szkołach specjalnych. Z zebranych wówczas danych wynikało, że średni udział uczniów rromskich w systemie szkolnictwa specjalnego wynosił ok. 17 % (nadreprezentacja dotyczyła głównie województw: opolskiego, śląskiego oraz małopolskiego, por. str. 22). W trakcie dekady odsetek ten spadł do poziomu 10 %. Wg danych SIO w 2022 r. wynosi 7,91%, jednak analiza danych wskazuje na możliwe niezgłaszanie uczniów rromskich do SIO.

W 2022 r. MSWiA zwróciło się z prośbą o MEiN o spotkanie dotyczące oszacowania rzeczywistego udziału uczniów rromskich w systemie szkolnictwa specjalnego.

5) Frekwencja i średnia ocen uczniów rromskich

Średnia ocen uczniów romskich wzrosła, choć nadal nie odzwierciedla potencjału uczniów romskich. Należy przypomnieć, że w jednym z poprzednich programów średnia oscylowała na poziomie powyżej 80%.

Mierniki

Poniżej zamieszczono tabelę z poziomem osiągnięcia mierników w 2022 r.

Założony miernik odnoszący się do mieszkalnictwa został zrealizowany w 99 %, co warto podkreślać w kontekście systematycznej poprawy warunków mieszkaniowych Romów od początku realizacji kolejnych strategii integracji.

Mierniki odnoszące się do edukacji (E5 – 86,5%) , w tym edukacji prozdrowotnej (E6- 94%), choć nie osiągnęły zakładanych wartości, pozostają na zadowalającym poziomie.

Miernik odnoszący się do wychowania przedszkolnego (E1 – 196 os./ 65%) należy skonfrontować z szacowaną przez JST liczbą dzieci romskich w przedszkolach, wskazaną na poziomie 294 przedszkolaków oraz danymi SIO z 2022 r. – 155 os. Widać więc, że niezależnie od braku osiągnięcia zakładanego wskaźnika w porównaniu do danych bazowych pochodzących z poprzedniego *Programu integracji na lata 2014-2020* – 165 os.) większa liczba dzieci romskich jest objęta wsparciem na poziomie przedszkola. Nie bez wpływu na wysokość wskaźnika może pozostawać fakt poprawy sytuacji materialnej rodzin romskich w postaci programu Rodzina 500+, umożliwiającego rodzicom romskim opłaty za dodatkowe godziny/zajęcia w przedszkolach.

Poziom wskaźnika dotyczący aplikowania o stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych oraz studentów pozostaje nieosiągnięty (odpowiednio: E2 - 75% oraz E3 – 68%). Wyżej sygnalizowano problem z utrzymującym się trendem wyraźnie zmniejszającej się liczby aplikacji.

Uwagę zwraca wyjątkowo niski poziom wskaźnika dotyczącego bezpieczeństwa (E7- 4%). Społeczność romska w Polsce nie jest zainteresowana projektami dotyczącymi tej sfery i jest to trend utrzymujący się od 2004 r. Może to oznaczać, wbrew istniejącemu stereotypowi, że grupa ta nie czuje się szczególnie zagrożona. Na ten stan rzeczy może wpływać również wyraźnie lepsza współpraca Policji na poziomie lokalnym i aktywność Pełnomocników Komendantów Wojewódzkich Policji ds. ochrony praw człowieka, opisana wyżej. Pełnomocnicy ci podejmują wiele działań dotyczących poprawy świadomości wśród funkcjonariuszy nt. odmienności kulturowej, wyraźnie lepsze są również kontakty na poziomie dzielnicowych i lokalnych społeczności romskich.

Rys. 36. Mierniki

Mierniki (E1-E8 i M1)		wskaźnik bazowy	założony wskaźnik średnioroczny '21-30	wskaźnik osiągnięty w 2021 r. /%	wskaźnik osiągnięty w 2022 r. /%
i sposób wyliczenia wskaźnika bazowego i/lub docelowego					
EDUKACJA					
E1. Liczba dzieci romskich objętych edukacją przedszkolną w działaniach Programu integracji 2021-2030					
Średnioroczna liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną w ramach Programu integracji 2014-2020 w latach 2015-2019: $174+218+171+169+109=841/5=168$; wskaźnik średnioroczny i docelowy na podstawie NSP'11 - średnia na rocznik		168 os.	300 os.	146 os./49%	196 os. / 65%
E2. Liczba uczniów romskich aplikujących o stypendia na poziomie szkoły ponadpodstawowej					
Średnioroczna liczba z danych MSWiA za lata: 2014-2019: $66+51+57+67+53+52=346/6=58$		58 os.	80 os.	91 os./114%	60 os. / 75%
E3. Liczba studentów romskich aplikujących o stypendia					
Średnioroczna liczba z danych MSWiA za lata: 2014-2019: $59+37+34+41+40+42=253/6=42$		42 os.	60 os.	38 os./63%	41 os. / 68%
E4. Liczba zatrudnionych AER					
Stan zatrudnienia na styczeń 2020 r. - 87 osób; dane o liczbie uczniów romskich w SIO za lata 2014-2019: $2273+2359+2348+2370+2239+1962=13\ 551/6=2258$; przy założeniu, że AER nie powinien mieć pod opieką więcej niż 20 uczniów/rodzin, stan zatrudnienia powinien się zwiększyć do docelowej wartości 113 AER		87 os.	2,6 os.	84	82
E5. Ogólna liczba osób objętych działaniami Dziedziny interwencji I: Edukacja Programu integracji 2021-2030					
Średnioroczna liczba osób, które skorzystały z zadań edukacyjnych w latach 2015-2019 (wyprawki, dodatkowe zajęcia, przedszkola, stypendia, zajęcia muzyczne): $7075+11\ 589+841+604+9035=29\ 144/5=5829$		5829 os.	6 000 os.	4 648 os./77%	5 190 os./ 86,5%
E6. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji prozdrowotnej					
Średnioroczna l. osób, które skorzystały z zadań prozdrowotnych w latach 2015-2019: $1604+1510+8\ 81+1061+1113=6169/5=1234$; wskaźnik bazowy E6 wynosi 21% wskaźnika bazowego E5, ten procent należy utrzymać w odniesieniu do zadań prozdrowotnych		1 234 os.	1 300 os.	846 os/65%	1 222 os. ²¹ / 94%

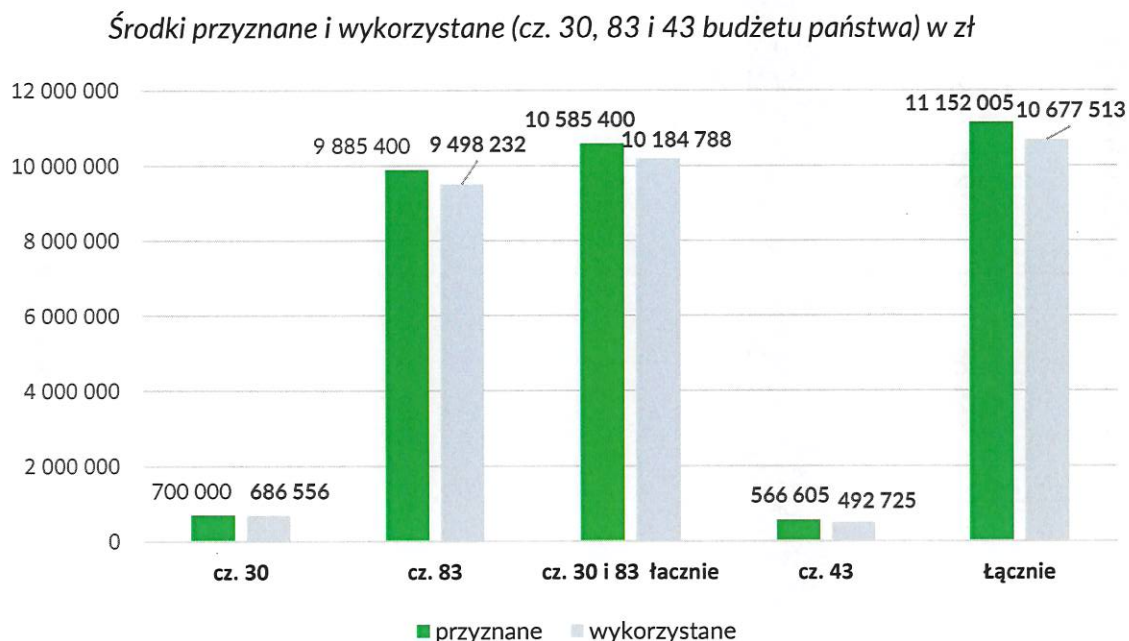
²¹ Miernik E6 wyliczony na podstawie danych z dziedziny Edukacja - edukacja prozdrowotna (w 2022 r. - 262 osoby) oraz beneficjentów zadań związanych z rynkiem pracy realizowanych z dziedziny interwencji Innowacyjne projekty integracyjne - projekty związane ze zdrowiem (w 2022 r. - 960 osób).

E7. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji dla bezpieczeństwa			
15 % wskaźnika bazowego E5;	-	874 os.	7 os./1%
E8. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji pro-zawodowej			
Średnioroczna l. Romów korzystających z zadań podnoszących kwalifikacje zawodowe w Programie Integracji 2014 – 2020 w latach 2015 – 2018: 178+282+158+187=805/4=201. Wskaźnik docelowy obliczono na podstawie średniorocznej l. uczniów romskich w SIO za lata 2014 – 2019: 2273+2359+2348+2370+2239+1962=13 551/6=2258/12 (klasy 1 – 8 SP i 1 – 4 ponadpodstawowej)=188; przy założeniu, że edukacja pro-zawodowa powinna objąć co najmniej 2 roczniki (np. kl. 7 – 8) daje to średniorocznie liczbę 2x188=366 os., docelowo: 3660 os.	201 os.	366 os.	132 os./36%
			125 os. ²² / 34%
MIESZKALNICTWO			
M1. Liczba Romów objętych działaniami Działiny interwencji II Mieszkalnictwo			
Średnioroczna l. Romów objętych działaniami z zakresu mieszkalnictwa w latach 2015 – 2019: 514+385+452+515+425=2291/5=458	458	500 os.	553 os./111%
			493 os./ 99%

²² Miernik E8 wyliczony na podstawie danych z dziedziny Edukacja – edukacja pro-zawodowa (w 2022 r. - 67 osób) oraz beneficjentów zadań związanych z rynkiem pracy realizowanych z dziedziny interwencji Innowacyjne projekty integracyjne – działania związane z rynkiem pracy (w 2022 r. - 58 osób).

Sprawozdanie budżetowe

Rys. 37. Środki przyznane i wykorzystane

Rys. 38. Plan i wykonanie budżetu Programu integracji w 2022 r.

PODSUMOWANIE BUDŻETU PROGRAMU W 2022 R.			
cz. budżetu	plan	przyznane	wykorzystane
cz. 83 (rezerwa)	10 000 000 zł	9 885 400 zł	9 498 231,93 zł
cz. 30 (MEiN)	700 000,00 zł	700 000 zł	686 556,34 zł
cz. 43 (MSWiA)	700 000,00 zł	566 605 zł	492 725,64 zł
RAZEM	11 400 000,00 zł	11 152 005,00 zł	10 667 512,91 zł

Załączniki:

1. Załącznik nr 1 – dane MEiN z SIO: liczba uczniów romskich, wysokość subwencji, uczniowie romscy w podziale na typy szkoły i województwa
2. Załącznik nr 2 – dane Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące przestępstw motywowanych nienawiścią.